

Actieplan Alken



Ijsvogel



Actieplan Alken



Ijsvogel



GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ijsvogel

ALKEN

SAMENVATTING

Samenvatting

Limburgse soorten ... een voorbeeldproject voor natuur in Europa

Limburg is bekend om haar "groene" imago. Niet onterecht. Meer dan veertig procent van de oppervlakte Vlaamse natuur ligt in Limburg. Meer dan negentig procent van de in Vlaanderen aanwezige dieren en planten, vind je ook in Limburg. Meer nog: heel wat zeldzame en bedreigde plant- en diersoorten komen uitsluitend in Limburg voor. En deze biodiversiteit is heel belangrijk. Wereldwijd levert ze de mensen heel wat op: een goede leefomgeving, gezond voedsel, drinkbaar water, een veilige thuishaven, controle en bestrijding van ziektes, enz.

Deze natuurlijke rijkdom verdwijnt, niet alleen in ver afgelegen regenwouden, maar ook bij ons. Beleidsmakers realiseerden zich dan ook dat er nood was aan concrete acties om deze achteruitgang te stoppen. Dit mondde uit in het "**Countdown 2010-initiatief**", een Europese oproep om de handen in elkaar te slaan om het verlies aan biodiversiteit te stoppen. Iedereen wordt gevraagd om hieraan mee te werken. Al heel wat jaren wordt er in de provincie Limburg pionierswerk geleverd door mensen met een hart voor natuur en die traditie zetten we voort.

Om zeldzame en bedreigde soorten nieuwe kansen te geven sloegen het provinciebestuur van Limburg en de Limburgse regionale landschappen de handen in elkaar en lanceerden ze met de financiële steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) een uniek project: "Gemeenten adopteren Limburgse soorten".

Alle vierenvestig Limburgse gemeenten adopteerden elk een typisch Limburgse soort. Voor deze soort gaan ze de komende jaren extra zorg dragen. Het voorliggende gemeentelijk actieplan, dat het projectbureau samen met de gemeente geschreven heeft, is hiervan de start. Terreinacties zijn de spil waarrond alles draait, maar het project gaat verder. Ook communicatie, sensibilisatie en educatie krijgen hun plaats. Bij al deze activiteiten worden zoveel mogelijk mensen binnen de gemeente betrokken.

Zo wordt de bescherming van de typische soort een zaak van iedereen.

Alken adopteert de ijsvogel

Met de ijsvogel adopteert Alken één van de mooiste inheemse vogels. Door zijn felblauwe en roestbruine kleuren wordt de ijsvogel soms wel vergeleken met een vliegend juweeltje. Ook de levenswijze van de ijsvogel is intrigerend, hij is aan water gebonden maar is geen watervogel. Hij maakt geen traditioneel nest in een boom, maar graaft zelf een nestgang uit in een steile oeverwand.

Maar net door het feit dat de ijsvogel aan water en waterlopen gebonden is, gaat het niet erg goed met de soort. In ons verstedelijkt Vlaanderen blijven nog weinig natuurlijke, zuivere waterlopen over. De ijsvogel heeft behoefte aan kleine visjes als voedsel en aan steile wanden om in te broeden. Overhangende takken zorgen langs een natuurlijke waterloop voor een uitkijkpost van waaraf de ijsvogel kan vissen en ze zorgen bovendien voor beschaduwing. Want als de zon op het wateroppervlak schittert, is het moeilijk om iets te zien in het water.

En dan is er nog de waterverontreiniging. Er mag nog zoveel vis in het water zitten, als het water niet helder genoeg is, ziet de ijsvogel ze niet en kan hij ze niet vangen.

Een boel knelpunten dus waaraan iets aan gedaan moet worden voor de ijsvogel zich thuis voelt in een gebied. Met de adoptie van de ijsvogel engageerde de gemeente Alken zich om zich in te zetten voor deze soort.

Concreet

In dit plan worden acties beschreven die ervoor kunnen zorgen dat de knelpunten opgeheven worden en dat in een gebied voldaan kan worden aan de basisbehoeften van de ijsvogel. Het is belangrijk dat in één gebied aan alle basisbehoeften voldaan wordt. Als een ijsvogel bijvoorbeeld ergens steile wanden aantreft, maar niet voldoende kleine visjes, kan hij wel een nestholte uitgraven, maar krijgt hij nooit zijn jongen grootgebracht bij gebrek aan voldoende voedsel.

Concreet kan een visrijke plaats gecreëerd worden door een vispaaiplaats aan te leggen, of door ervoor te zorgen dat in de buurt van geschikte broedwanden ook visrijke vijvers aanwezig zijn. Voor beschaduwing en overhangende takken kan gezorgd worden door bomen en struiken te laten opschieten langsheen visrijke wateren of door ze aan te planten. Om machinaal ruimen mogelijk te maken, moet er langsheen waterlopen wel een strook van vijf meter vrij gelaten worden. Maar op die regel kunnen eventueel uitzonderingen aangevraagd worden bij de waterbeheerder. Steile wanden voor de ijsvogel kunnen op verschillende manieren kunstmatig aangelegd worden en zo het gebrek aan natuurlijk afkalvende oevers gedeeltelijk opvangen.

Samen sterk

Gerichte terreinacties kunnen bijdragen aan een beter habitat voor de ijsvogel. De acties hierboven moeten op specifieke plaatsen gebeuren en hieraan kunnen enkel de terreinbeheerders en de gemeente concreet bijdragen. Zij dragen hierin de verantwoordelijkheid voor het tot stand komen van een geschikt ijsvogelhabitat.

Maar alle Alkenaren kunnen hun steentje (of druppeltje) bijdragen aan het helder krijgen van het water in Alken. Helaas is het niet eenvoudig om het water van een waterloop in één twee drie helder te krijgen. Maar als de verschillende doelgroepen op hun manier bijdragen, is de eerste stap gezet. Landbouwers kunnen door het aanleggen van een perceelsrand de afstroming van nutriënten van de akkers in de waterloop voor een groot deel verhinderen.

Huishoudens kunnen door rationeel waterverbruik, zuinig omspringen met giftige stoffen (schoonmaakmiddelen zijn ook giftig!), de afkoppeling van regenwater en individuele afvalwaterzuivering indien niet aangesloten op het rioleringsnet, bijdragen tot zuiverdere en minder regengevoelige waterlopen.

Ook bedrijven lozen in waterlopen. In Alken is er alvast één bedrijf dat een belofte voert in zijn naam: Cristal(helder water voor) Alken. Misschien wil dit bedrijf wel samenwerken met de gemeente en haar inwoners om bij te dragen aan helder water voor Alken.

Om al deze acties te laten slagen, is de hulp nodig van heel wat mensen en doelgroepen uit Alken., Om de samenwerking op een soepele manier te laten verlopen, is een gedegen communicatie met alle betrokken doelgroepen noodzakelijk. Ook hiervoor worden in dit actieplan ideeën aangereikt.

Naast communicatieacties die bedoeld zijn om de medewerking van de doelgroepen te vragen, komen er ook acties aan bod die het draagvlak kunnen vergroten. Door meer te leren over de ijsvogel en uitleg te krijgen over de behoeften van de ijsvogel, begrijpen de mensen de noodzaak van allerlei maatregelen. De ijsvogel kan gebruikt worden als mascotte in sensibiliseringsacties die de mensen aanzetten tot zuiniger en verstandiger gebruik van water.

Metten is weten

Het derde luik van dit actieplan bestaat uit monitoring. Om te kunnen evalueren of de toegepaste beheersmaatregelen goed zijn voor de ijsvogel, is het noodzakelijk dat er goed gemonitord wordt.

Niet enkel de aantallen van de ijsvogel worden nauwgezet in het oog gehouden, ook de inspanningen van de gemeente en de betrokkenheid van de inwoners van Alken willen we in kaart brengen.

In de toekomst

De knelpunten (voldoende vis, steile wanden, overhangende takken en helder water) kunnen natuurlijk één voor één aangepakt worden. Maar ze kunnen ook samen aangepakt worden in een integraal waterproject. Een natuurlijk meanderende waterloop voldoet van nature aan alle behoeften van de ijsvogel. Dit wordt beschreven in het laatste hoofdstuk van het actieplan.

INHOUDSTAFEL

Samenvatting.....	7
Gebruikte afkortingen	13
1 Algemene inleiding	17
1.1 Kader	17
1.2 Het probleem	17
1.3 Het internationale antwoord: "Het verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit"	18
1.4 Europese verdragen en initiatieven	20
1.5 België en Vlaanderen	21
1.6 Limburg.....	22
1.7 Limburgse soorten.....	23
1.8 Het project	23
2 Ijsvogel	29
2.1 Motivatie voor de soortkeuze	29
2.2 Beschrijving van de soort.....	29
3 Toestand in de gemeente	37
3.1 Situering en beschrijving van de gemeente	37
3.2 Verspreiding in de gemeente	37
3.3 Kansen en problemen.....	38
3.4 Reeds uitgevoerde acties	41
4 Concrete doelstellingen	45
4.1 Acties.....	45
4.2 Communicatie.....	45
5 Acties.....	49
5.1 terreinacties	49
5.2 Administratieve acties.....	54
6 Communicatie.....	57
6.1 Provinciale communicatie	57
6.2 Regionale communicatie	61
6.3 Gemeentelijke communicatie.....	62
7 Monitoring en beheersevaluatie.....	67
7.1 Inventariseren van de inspanningen	67
7.2 Monitoring van de soort	68
7.3 Taakverdeling	71
8 Verdere acties	77
Literatuurlijst	81
Bijlagen.....	85
Bijlage 1: gemeentelijke soortentabel van de gemeente Alken.....	85
Bijlage 2: overzicht van de soorten die in de verschillende Limburgse gemeenten geadopteerd werden	87
Bijlage 3: lijst met contactpersonen	89
Bijlage 4: basistekst communicatie.....	91

Gebruikte afkortingen

BS	Belgisch Staatsblad
CITES	Convention on the International Trade of Endangered Species
Cel NTMB	Cel Natuurtechnische Milieubouw
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EU	Europese Gemeenschap
GALS	Gemeenten adopteren Limburgse soorten
GST	Gemeentelijke Soortentabel
INBO	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
IUCN	International Union for the Conservation of Nature
KLE	Kleine Landschapselementen
KB	Koninklijk Besluit
KHLim	Katholieke Hogeschool Limburg
KMO	Kleine en Middelgrote Ondernemingen
LIKONA	Limburgse Koepel voor Natuurstudie
MKZ	Mond- en klauwzeer
MOS	Milieuzorg Op School
NME	Natuur- en Milieueducatie
PNC	Provinciaal Natuurcentrum
RLH	Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren vzw
RLKM	Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw
RLLK	Regionaal Landschap Lage Kempen vzw
VEN	Vlaams Ecologisch Netwerk
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
WHC	UNESCO World Heritage Convention
XIOS Hogeschool	eXpertisecentrum voor Industrie, Onderwijs en Samenleving

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ijsvogel

ALKEN

1 Algemene inleiding

1 Algemene inleiding

1.1 Kader

De provincie Limburg kan een mooi biodiversiteitrapport voorleggen. De provincie is immers de hoedster van heel wat bijzondere soorten die vaak opvallend minder in de andere Vlaamse provincies voorkomen. Echte **Limburgse soorten** dus die we samen met hun leefgebied willen behouden en waar mogelijk versterken.

Het provinciebestuur en de regionale landschappen sloegen dan ook de handen in elkaar en lanceerden - met de financiële steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) - eind 2005 het project "Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten (GALS)".

Een wel heel bijzonder project waarbij we een sterk merk (de Limburgse soorten) via een eenvoudig concept ("adoptie") in de kijker zetten. Elke gemeente in Limburg werd gevraagd een voor haar streek typische plant- of diersoort te adopteren, een soort die bijna uitsluitend in die gemeente voorkomt of die de ambassadeur is voor het typische landschap van de gemeente. Soorten die het karakter van de gemeente onderlijnen en waarvoor de gemeente een bijzondere inspanning wil doen. Een schot in de roos zoals bleek, want in juni 2006 had elk van de vierenvestig Limburgse gemeenten "haar" soort geadopteerd.

Gemeenten willen zich inzetten voor hun natuur. Ze willen dat ook liefst samen met andere mensen doen. Het actieplan, dat je nu in handen hebt, is dan ook het resultaat van heel wat overleg met de gemeenten, natuurbeheerders, boeren, industriëlen, onderwijzers, jagers, jongeren, de regionale landschappen, de provincie en het Vlaamse gewest. Al deze mensen werkten samen met ons een aantal concrete acties uit die de geadopteerde soort ten goede komt. Ook die benadering is uniek. Samenwerken werkt!

Natuurbehoud betekent niet enkel dat je de mensen met elkaar in contact brengt, het betekent ook dat je ze terug in contact brengt met de natuur. Dat is belangrijk want we vergeten vaak dat wij nog altijd een deel van die natuur zijn. Net als andere soorten hebben we de natuur nodig om te overleven. Wij beïnvloeden onze omgeving net zoals andere soorten, maar dat hoeft niet altijd een probleem te zijn.

Eigenlijk is dit plan dus een handleiding waarmee je zelf aan de slag kan. Wat kan jij als gemeente, of als inwoner doen voor je Limburgse soort? Geen grote woorden, maar daden. Of toch nog één groot woord: "Countdown 2010", een Europese oproep aan iedereen om de handen in elkaar te slaan om de achteruitgang van planten en dieren te helpen stoppen.

1.2 Het probleem

Dat soorten verdwijnen is normaal. Dat zeer veel soorten in korte tijd verdwijnen is niet normaal. Dat is nochtans wat er op dit moment gebeurt. Wetenschappers spreken zelfs van een "zesde extinctiegolf". Wereldwijd wordt ongeveer twintig procent van de gewervelde, vijftig procent van de ongewervelde dieren en zeventig procent van de planten bedreigd.

Het probleem stelt zich ook in Vlaanderen. Ongeveer zeven procent van de Vlaamse soorten is in minder dan vijftig jaar tijd verdwenen. Dertig procent wordt als 'kwetsbaar' of 'met uitsterven bedreigd' geklasseerd (Peeters, 2003, 2004). De Bruyn et al. (2003) spreken zelfs van dertig tot vijftig procent bedreigde soorten.

In Limburg gaat het weliswaar iets beter met de natuur, maar ook hier verdwijnen soorten. Denken we maar aan de vuursalamander, de ortolaan, het korhoen of de herfstschroeforchis. De achteruitgang van de veldleeuwerik of grauwe gors is alarmerend en soorten zoals de knoflookpad, de hamster en de rosse sprinkhaan zijn met uitsterven bedreigd.

De belangrijkste oorzaken van deze achteruitgang zijn gekend. Vernieling van leefgebied en versnippering, als gevolg van onze bouwwoede (huizen, industrie, infrastructuur, ontginning gronden voor landbouw), vervuiling, een ongewenst maar vaak aanwezig bijproduct van onze welvaartmaatschappij, verzuring en klimaatwijziging door de uitstoot van gassen uit o.a. huisverwarming, auto's en industrie bedreigen onze natuur. Ook overexploitatie van natuurlijke hulpbronnen en (ongewilde) introductie van invasieve soorten kunnen onze fauna en flora bedreigen. We kunnen het tij nochtans keren en daar zijn geen onmenselijke inspanningen voor nodig.

1.3 Het internationale antwoord: “Het verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit”

Vanaf de jaren zeventig zagen heel wat internationale verdragen het daglicht. Die verdragen zijn de basis van ons natuurbehoud. Ze plaatsten natuurbehoud stevig op de politieke agenda. Landen die dergelijke verdragen ondertekenen, verplichten zich er immers toe de gemaakte afspraken in hun eigen nationale wetgeving te verankeren. In tabel 1.1 geven we een overzicht van de belangrijkste internationale verdragen die met het behoud van soorten en/of hun leefgebieden te maken hebben.

Jaar	Document	Doel
1971	RAMSAR verdrag	Het behoud van waterrijke gebieden (www.ramsar.org)
1972	Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage (WHC)	Beschermen en bewaren voor de komende generaties van natuurlijke en culturele rijkdommen van wereldbelang (http://whc.unesco.org/world_he.htm)
1973	Convention on the international trade of endangered species of fauna en flora (CITES)	Bepalen van de voorwaarden waaronder bepaalde bedreigde planten en dieren (niet) verhandeld mogen worden (www.cites.org/)
1980	The world conservation strategy	Behoud van essentiële ecologische processen, genetische diversiteit en aanzet tot duurzaam gebruik
1987	Het Brundtland Rapport (“Our common future”)	Behoud via duurzaam gebruik. Ontwikkeling en natuurbehoud zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden (bv. armoede is de grootste oorzaak van verlies aan biodiversiteit)
1992	Het verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit	Behoud van de biodiversiteit (www.biodiv.org)

Tabel 1.1 De belangrijkste verdragen die voor het behoud van de biodiversiteit belangrijk zijn.

Het belangrijkste internationale verdrag voor het natuurbehoud is ongetwijfeld “**Het verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit**” dat één van de uitkomsten was van de “**UN Conference on Environment and Development**” georganiseerd in Rio in 1992. In dit verdrag staan twee begrippen centraal: “behoud van de biodiversiteit” en “duurzaam gebruik”.

Biodiversiteit

Het woord biodiversiteit rolt niet eenvoudig van de tong. In "Het verdrag inzake het behoud van de biologische diversiteit" wordt het als volgt gedefinieerd (Art. 2):

de **variabiliteit** onder levende organismen van allerlei herkomst, met inbegrip van, onder andere, terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken, dit omvat mede de **diversiteit tussen soorten, binnen soorten en van ecosystemen**.

Variatie dus: tussen soorten (a), binnen soorten (b) en van ecosystemen (c).

- a. Hoe meer planten- en diersoorten je in een gebied aantreft, hoe hoger de biodiversiteit. Maar er is meer.
- b. Hoewel we allemaal tot dezelfde soort behoren, lijken we zelden als twee druppels water op elkaar. We zijn geen identieke kopieën, omdat we verschillend erfelijk materiaal hebben. Hoe meer van die erfelijke varianten je in een groep planten, dieren of mensen hebt, hoe hoger de biodiversiteit.
- c. Planten en dieren (biotische factoren), bodem, water, lucht (abiotische kenmerken) en de wisselwerking tussen al die componenten vormen samen ecosystemen. Het geheel is echter veel meer dan de som van de delen. Planten en dieren passen het milieu immers aan hun noden aan. Denk aan bevers die met hun dammen compleet nieuwe ecosystemen creëren. De omgeving beïnvloedt op haar beurt de planten en dieren. Een dikke pels in koude streken, een lange snavel of tong om stuifmeel uit bloemkelken te zuigen, we kennen allemaal wel voorbeeldjes. Hoe complexer het systeem, of hoe meer systemen je in een bepaald gebied aantreft, hoe hoger de biodiversiteit.

Biodiversiteit behouden is belangrijk en niet enkel omdat planten en dieren mooi zijn. De effecten van bepaalde (milieu)risico's worden door de natuur getemperd. Zo worden kwetsbare kusten beschermd door begroeide duinengordels, voorkomen meanders overstromingen in woongebieden en spelen planten een belangrijke rol in het voorkomen van erosie. De ecosystemen regelen processen die het leven op aarde mogelijk maken. Ze zorgen voor zuiver water, zetten zonne-energie om in biomassa (= plantenmateriaal). Ze regelen de luchtkwaliteit en het klimaat. Ze verbeteren de bodemvruchtbaarheid en regelen de recyclage van nutriënten. Planten, dieren maar ook eencelligen liggen aan de basis van talrijke industriële processen en leveren ons voedsel, brandstof, vezels en geneesmiddelen. Maar een hoge biodiversiteit heeft ook een eigen schoonheid. Een gebied met veel soorten, enkele zeer zeldzame soorten of een bijzonder ecosysteem heeft voor heel wat mensen een bijzondere aantrekkingskracht. Recreatie en toerisme spelen hier trouwens vaak op in.

Je kan je natuurlijk afvragen of het verdwijnen van een bepaalde plant, een bepaald dier of een bepaalde genetische variant een groot probleem is. Die vraag kunnen we niet met een eenvoudig ja of nee beantwoorden. Het blijft namelijk koffiedik kijken hoe de dingen er binnen honderd, duizend of een miljoen jaar zullen uitzien. Wat we wel zeker weten is dat de dingen veranderen.

Het klimaat verandert in de loop der tijden. Er verschijnen nieuwe ziektes (MKZ, vogelgriep, blauwtong) of er doen zich catastrofes voor (overstromingen, vulkaanuitbarstingen, milieurampen). Daardoor verdwijnen soorten uit een gebied en komt er plaats vrij die andere soorten kunnen innemen. Op zich is daar niets mis mee ... zolang het aantal soorten en ecosystemen groot genoeg blijft. De veranderingen zijn immers niet altijd voorspelbaar. We weten dus ook niet welke soort of variant op een bepaald moment het gepaste antwoord op die **onvoorziene veranderingen** zal bieden! Een groot aantal varianten in de natuur verhoogt echter de kans dat we het juiste antwoord in huis hebben. Landbouwers zijn vertrouwd met dit probleem. Nieuwe ziektes of klimaatsomstandigheden vereisen resistente/aangepaste varianten.

Biodiversiteit behouden is dus investeren in de (onze!) toekomst. Biodiversiteit behouden betekent vooral dat we verstandig met onze natuurlijke hulpbronnen moeten omspringen. Duurzaam dus.

Duurzaam gebruik

In het Verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit (1992) wordt **duurzaam gebruik** als volgt gedefinieerd.

Het gebruik van bestanddelen van de biologische diversiteit op een wijze en in een tempo die niet leiden tot achteruitgang van de biologische diversiteit op de lange termijn, aldus in stand houdend het vermogen daarvan om te voorzien in de behoeften en te beantwoorden aan de verwachtingen van huidige en toekomstige generaties.

Net als andere soorten hebben mensen behoeften. Wij verwachten een kwaliteitsvol en waardig leven te leiden. Bovendien hebben ook de volgende generaties – onze kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen - recht op een dergelijk leven. Dit kan enkel als we de draagkracht – de grens van wat de natuur aankan - respecteren. Natuur vernieuwt zich weliswaar, maar daar is tijd en plaats voor nodig.

Bij het zoeken naar een duurzame oplossing, houd je rekening met zowel **ecologische**, **economische** als **socio-culturele** aspecten. Die drie aspecten zijn **geen tegengestelden**. Ze beïnvloeden elkaar en ze kunnen met elkaar in conflict komen. Een duurzame oplossing is echter zowel ecologisch, als economisch, als socio-cultureel in orde. Een beheersmaatregel is enkel duurzaam als hij betaalbaar is. Als de mondige burger besluit dat een kippenei slechts zoveel gram dioxine mag bevatten, dan zal de bedrijfsleider zich hierbij moeten neerleggen. Een mooi park in de buurt van je bedrijf kan de productiviteit van je werknemers verbeteren, maar dan moet je wel de nodige ruimte voorzien. En zo kunnen we nog heel wat voorbeelden geven.

1.4 Europese verdragen en initiatieven

Op volgende weblink vind je een overzicht van alle Europese verdragen en richtlijnen die met het behoud van de biodiversiteit te maken hebben: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s15006.htm>.

De internationale verdragen werden in Europa vooral in de **vogelrichtlijn (1979)** en de **habitatrictlijn (1992)** verankerd. Deze richtlijnen vormen tevens het kader waarbinnen de voorzieningen van het **verdrag van Bern (1981)** worden toegepast. De habitat- en vogelrichtlijn verschaffen bovendien het kader voor de oprichting van een Europees ecologisch netwerk, **Natura 2000 (1992)**.

Het **verdrag van Bonn (1982)** of het “Verdrag inzake de bescherming van migrerende wilde diersoorten”, dat in 1998 aangepast werd, regelt de bescherming van migrerende dieren die minstens een deel van hun levenscyclus in Europa doorbrengen. Dit verdrag mondde uit in een aantal andere verdragen die de bescherming van specifieke soortgroepen regelt.

In 2001 te Gothenburg bleek echter dat er vooral nood was aan concrete doelstellingen. Dit mondde in 2002 uit in “Het 6de milieuactieprogramma van de Europese Gemeenschap (Milieu 2010: Onze toekomst, onze keuze)”. In 2004 werd de “2010 doelstelling” herbevestigd te Malahide en werd tevens in de schoot van het IUCN het “**Countdown 2010-initiatief**” opgestart (www.countdown2010.net). Dit is een Europese oproep aan iedereen om de handen in elkaar te slaan om de achteruitgang van planten en dieren te helpen stoppen. Geen ronkende verklaringen meer, maar concrete doelstellingen en acties. De provincie Limburg en de Limburgse regionale landschappen zijn allen partner van dit initiatief.

1.5 België en Vlaanderen

België ondertekende heel wat internationale en Europese verdragen. Dat verplicht België ertoe de inhoud van deze verdragen in nationale wetgeving om te zetten. België is evenwel een federale staat, waarbij een hele reeks bevoegdheden zijn toegewezen aan de gewesten. Dit is ondermeer het geval voor natuurbehoud. De gemaakte beloftes moeten dus in de Vlaamse decreten en besluiten verankerd worden.

De belangrijkste Vlaamse decreten zijn het **natuurdecreet** en het **bosdecreet**. Belangrijke initiatieven zijn het creëren van natuurreservaten (natuurdecreet), het creëren van een ecologisch netwerk (cf. VEN-afbakening, natuurdecreet), het stimuleren van duurzaam gebruik (criteria duurzaam bosbeheer) en de bescherming van een aantal diersoorten (via het KB van 22 september 1980) en plantensoorten (via het KB van 16 februari 1976). Er is echter nog heel wat werk aan de winkel, aangezien veel decreten nog niet volledig naar uitvoeringsbesluiten werden vertaald. Dit betekent dat op dit moment niet duidelijk is hoe ze toegepast moeten worden.

De aanpak die bij het opstellen van de Vlaamse decreten gebruikt werd, een zeer sterk gestuurde top-down benadering met een beperkt aantal belangengroepen, heeft niet altijd het gewenste resultaat opgeleverd. Onze milieu- en natuurwetgeving is zeer complex. Ze is bovendien over verschillende beleidsniveaus en beleidsdomeinen versnipperd. Een slechte zaak voor de natuur, want erg transparant kan je ze niet noemen. Het Vlaamse gewest kiest momenteel echter steeds vaker voor inspraakmodellen, waarbij een zo ruim mogelijke groep belanghebbenden (stakeholders) geraadpleegd wordt. Dat is alvast een stap in de goede richting.

In tabel 1.2 geven we een overzicht van hoe België zijn afspraken in nationale wetgeving heeft gegoten.

Verdrag	België/Vlaanderen
Verdrag inzake het behoud van de biodiversiteit	Decreet van 19 maart 1996 houdende goedkeuring van het Verdrag inzake biologische diversiteit en van de bijlagen I en II, gedaan te Rio de Janeiro op 5 juni 1992" (BS 24/5/96)
Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde uitheemse dieren en planten (CITES)	Ondertekend door België in 1983, van toepassing in België sinds 1984.
RAMSAR	Ondertekend door België op 5 juni 1992
World heritage convention (WHC)	Ondertekend door België in 1996
Verdrag van Bern – ‘Verdrag inzake behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk leefmilieu’	Wet van 20 april 1989 houdende goedkeuring van het verdrag inzake behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijke leefmilieu in Europa en van de Bijlagen, I, II, III en IV, opgemaakt te Bern op 19 september 1979 (BS 29/12/90, Bijlage I gewijzigd in BS 15/6/91)
Verdrag van Bonn – ‘Verdrag over de bescherming van migrerende wilde diersoorten’	Wet van 27 april 1990 houdende goedkeuring van het Verdrag inzake bescherming van trekkende wilde diersoorten en van de Bijlagen I en II, opgemaakt te Bonn op 23 juni 1979 (BS 29/12/90)
Habitatrichtlijn(1992)/Vogelrichtlijn (1979)/Natura2000/ Ramsar Conventie	Decreet van 19 juli 2002 houdende wijziging van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, van het bosdecreet van 13 juni 1990, van het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, van het decreet van 21 december 1988 houdende oprichting van de Vlaamse Landmaatschappij, van de wet van 22 juli 1970 op de ruilverkaveling van landeigendommen uit kracht van wet zoals aangevuld door de wet van 11 augustus 1978 houdende bijzondere bepalingen eigen aan het Vlaamse gewest, van het decreet van 23 januari 1991 inzake de bescherming van het leefmilieu tegen de verontreiniging door meststoffen en van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd bij KB van 16 maart 1968 (BS 31/10/02)

Tabel 1.2 Overzicht van de wijze waarop de internationale verdragen in de Belgische of Vlaamse wetgeving verankerd werden.

1.6 Limburg

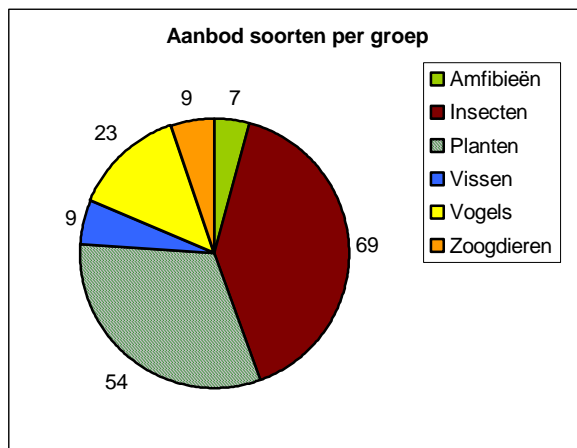
De provincie Limburg voert sinds 1991 een soortgericht natuurbeleid, vooral via de werking van de Limburgse Koepel voor Natuurstudie (LIKONA), die zich bezighoudt met het bestuderen van de Limburgse flora en fauna, het publiceren van de onderzoeksresultaten en het opzetten van opleidingen voor mensen die zich voor natuur interesseren. Al die kennis wil de provincie nu in praktijk omzetten. In haar "Milieubeleidsplan provincie Limburg 2004-2008" engageert de provincie zich in project 3 "Soortgericht Natuurbeleid" om de typisch Limburgse soorten te behouden en te versterken. Het GALS-project is een van de manieren waarop de provincie haar beloftes nakomt. Het bijzondere aan Limburg is dat een aantal van de nodige overlegplatforms hier al meer dan tien jaar bestaat.

De Limburgse regionale landschappen hebben in dit project ook een belangrijke rol te spelen. Ze hebben de nodige flexibiliteit en slagkracht om opdrachten snel uit te voeren en zijn een belangrijke schakel naar de gemeenten.

1.7 Limburgse soorten

In 2003 gaf de provincie Limburg het INBO (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek) de opdracht te onderzoeken welke soorten typisch zijn voor de provincie Limburg. Die selectie gebeurde op basis van gegevens die o.a. door de vrijwilligers van LIKONA verzameld werden.

Een 'typisch Limburgse soort' is een soort waarvan minstens 33% van de bezette Vlaamse IFBL- of UTM-hokken in Limburg liggen en die de status 'met uitsterven bedreigd', 'bedreigd' of 'kwetsbaar' heeft op een Vlaamse Rode Lijst (Colazzo & Bauwens, 2003). Soorten dus die voornamelijk of zelfs uitsluitend in de provincie Limburg gevonden worden. In totaal werden 171 soorten - verdeeld over zes groepen - als typisch voor Limburg geïdentificeerd.



Figuur 1.1 Verdeling van de Limburgse soorten over de verschillende groepen.

1.8 Het project

Doelstelling

De hoofddoelstelling van het GALS-project is het behouden en waar mogelijk versterken van de typisch Limburgse soorten. Dit project wil de nodige overlegstructuren opzetten om samen met alle betrokkenen in de gemeenten tot een goede taakverdeling te komen. De acties kunnen zo efficiënt aangepakt worden.

Onze partners zijn op de eerste plaats de gemeenten. Maar ook andere organisaties die met natuur bezig zijn (bijvoorbeeld terreinbeherende organisaties, VLM, Agentschap voor Natuur en Bos, cel NTMB) vragen we een handje toe te steken. We hebben eveneens de ambitie mensen uit andere beleidsdomeinen - zoals landbouw, industrie en KMO, ruimtelijke ordening, toerisme - bij het natuurbehoud te betrekken. Planten en dieren respecteren immers geen grenzen. Het projectbureau speelt hier een belangrijke rol als facilitator en moderator.

Via de adoptie van een soort willen we de betrokkenheid van de inwoners van de gemeente bij de bescherming van de soort, zijn/haar leefgebied en de natuur in zijn algemeenheid verhogen. Een dier of plant adopteren spreekt immers tot de verbeelding. We streven ernaar dat de inwoners van de gemeenten de soort als een deel van hun eigen streekidentiteit gaan beschouwen (cf. een "streekproduct"). Via het verhaal van deze soort geven we de Countdown 2010-doelstelling een concrete invulling. Het project laat zien dat een gemeente en de bevolking door kleine maatregelen wel degelijk een verschil kunnen maken voor de geadopteerde soort.

De acties zullen tevens aantonen dat mooie natuur inkomsten kan genereren voor de inwoners van de gemeente (via o.a. recreatie, educatie) en de kwaliteit van de leefomgeving zal verhogen. Dit laatste kan onrechtstreeks ook tot verhoogde inkomsten leiden (bv. via een stijging van de grondprijzen, een betere vermarktbaarheid van streekproducten, een verbetering van de gezondheid).

Dit alles moet uitmonden in een effectief soortgericht natuurbeleid dat door alle inwoners van de gemeente gedragen wordt.

In 2010 evalueren we of deze doelstellingen bereikt zijn. Dit project moet tot een toename van de geadopteerde soort en een grotere betrokkenheid van de bevolking leiden.

Werkingsstructuur

Het project wordt uitgevoerd door een projectbureau dat bestaat uit een projectcoördinator, een administratieve kracht en vier projectpromotoren. De vier projectpromotoren werken vanuit de regionale landschappen en vormen de schakel met de gemeenten. De coördinator en de administratieve medewerkster hebben hun werkplaats op het Provinciaal Natuurcentrum van de provincie. Het dagelijks bestuur – de gedeputeerde van leefmilieu, de directeurs van de regionale landschappen en het provinciaal natuurcentrum – controleert en keurt de handelingen van het projectbureau goed.

Daarnaast zijn er nog twee adviesgroepen.

- Het begeleidingscomité bestaat uit personen met technisch-wetenschappelijke deskundigheid. Dit zijn mensen van LIKONA, vertegenwoordigers van terreinbeherende organisaties, het Agentschap voor Natuur en Bos, de Vlaamse Landmaatschappij, vertegenwoordigers van het INBO en academici. Zij geven technisch-wetenschappelijk advies. Zo kreeg het begeleidingcomité de vraag voorgelegd of de soorten die door een bepaalde gemeente voor adoptie voorgesteld werden, ecologisch relevant waren. Ze gaven ook suggesties omtrent de inhoud van de actieplannen.
- De stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de gemeentebesturen, de toeristische sector, terreinbeherende verenigingen en natuurbeherende overheden. Ze evalueren de methoden die in het project gebruikt worden en geven suggesties voor eventuele bijsturing. Ze fungeren tevens als doorgeefluik naar de andere mensen in de gemeente die bij het soortgericht beleid betrokken zijn.

Methode

We vroegen alle Limburgse gemeenten een typisch Limburgse soort te adopteren. Een “foster-parents plan” voor onze planten en dieren zeg maar. Niet zo maar een soort maar een soort die nood heeft aan bescherming. Een soort die de gemeente kan beschermen en een soort waarmee de gemeente zich kan identificeren.

Geen eenvoudige opdracht. We hebben de gemeente en inwoners dan ook zo snel mogelijk bij de keuze betrokken. Zo werd de schat aan natuurkennis bij de plaatselijke bevolking en besturen ten volle meegenomen in het project.

We vonden zelfs een heuse “Gemeentelijke Soortentabel” uit, een tabel waarin per gemeente alle Limburgse soorten (Colazzo & Bauwens, 2003) opgelijst werden (zie bijlage 1). Elk van die soorten kreeg a.d.h.v. negen criteria punten. Die criteria waren heel verschillend en zorgden dan ook voor heel wat discussie. Deze criteria staan in de linkerkolom van de tabel in bijlage 1. Per soort werden al die punten opgeteld zodat per soort een score berekend kon worden. Die scores staan in de laatste rij van de tabel in bijlage 1.

Op basis van deze tabel bepaalde elke gemeente welke soort(en) het meest in aanmerking kwam(en) voor adoptie. In vele gevallen waren dit de soorten met de hoogste score. Als geen enkele andere gemeente geïnteresseerd was in de gekozen soort, werd deze aan de gemeente toegewezen.

Als bleek dat een zelfde soort in meerdere gemeenten op de eerste plaats stond, gaf het begeleidingscomité een advies waarin kort werd aangegeven in welke gemeente een adoptie de meeste mogelijkheden bood. Ze suggereerden ook alternatieve soorten. Dit advies werd dan aan de verschillende gemeenten voorgelegd, waarna samen met de gemeente naar een oplossing gezocht werd. De gemeente bepaalde echter finaal zelf of ze mee in het project stapte en welke soort ze adopteerde. Het engagement van de gemeente werd via een intentieverklaring, die op het college van burgemeester en schepenen werd goedgekeurd, vastgelegd. Deze procedure werd geëvalueerd (Lemmens, 2007).

Voor de geadopteerde soort werd vervolgens een actieplan opgesteld. Dat hou je momenteel in je handen. Dit plan kwam via een participatieve methode tot stand. Participatie is een evenwichtsoefening tussen ondersteuning en respect voor de kennis en inbreng van lokale partners. Een belangrijke taak voor de provincie en de regionale landschappen. De lokale besturen zijn goed geplaatst om die afspraken naar concrete acties op hun grondgebied te vertalen.

Het actieplan bevat een ecologisch luik waarin een aantal acties die de soort ten goede komen wordt uitgewerkt. We streven niet naar volledigheid maar geven eerder een aantal suggesties. Hierbij besteden we vooral aandacht aan de rol die de gemeente in het soortgerichte natuurbehoud kan spelen. Welke acties kan een gemeente zelf uitvoeren of hoe kan de gemeente initiatieven van bewoners ondersteunen of zelfs stimuleren (via bijvoorbeeld subsidiereglementen of het verstrekken van informatie). We besteden eveneens aandacht aan de instrumenten waar de gemeente over kan beschikken (beheersovereenkomsten, samenwerkingsovereenkomst, VLM-subsidies).

Daarnaast is er een luik sensibilisatie en educatie. De gemeente is immers een belangrijke schakel naar de lokale bevolking en kan hier een sleutelrol spelen. De gemeenten hebben eveneens heel wat ervaring in huis inzake communicatie naar de lokale bevolking. Die ervaring willen we gebruiken.

Omdat we willen weten of we onze doelstellingen bereiken, is er eveneens een luik monitoring. In dit onderdeel beschrijven we methoden om na te gaan of de soort er al dan niet op vooruit is gegaan (meer vindplaatsen, meer geschikt leefgebied). We zullen ook nagaan welke en hoeveel acties de gemeente op het getouw heeft gezet om de geadopteerde soort te helpen.

Via het principe van “hart-hoofd-hand” willen we een positieve spiraal starten en steeds meer mensen betrekken bij de bescherming van hun Limburgse soort. Pas als je mensen in contact brengt met hun geadopteerde soort en het landschap waarin zij leeft, gaan ze de soort in hun **hart** dragen. Mensen die de soort in hun hart dragen, willen er meer over weten: waarom is die zo speciaal? Wat kunnen we ervoor doen? In ons **hoofd** verzamelen we kennis, weetjes en ideeën om de soort te beschermen. En dan kunnen we tot actie overgaan. Mensen die zich betrokken voelen bij de soort, willen hier **zorg** voor dragen en de handen uit de mouwen steken.

Financiering

Dit adoptieproject maakt deel uit van een groter geheel, namelijk het Doelstelling 2-programma van de Europese Commissie. Het Doelstelling 2-programma houdt in dat aan achterstandsregio's middelen worden toegekend via het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). Grote delen van Limburg zijn als Doelstelling 2-regio aangeduid. De provincie Limburg voorzag bovendien in haar begroting een extra budget om ook in niet Doelstelling 2-gebieden aan de slag te kunnen gaan, zodat het project gebiedsdekkend werd.

Eén van de doelstellingen van het GALS-project is de promotie van de typisch Limburgse identiteit via de adoptiesoort.

Een recente studie, die “Birdlife International” uitvoerde voor de EU, toont aan dat een aantrekkelijke natuur en leefomgeving voor nieuwe werkgelegenheid kan zorgen. Via de promotie van de eigen streekidentiteit (branding) kan er een markt voor streekproducten gecreëerd worden, die bij de lokale horeca verkocht worden. Europeanen zijn bovendien bereid heel wat geld neer te tellen om een zeldzame of interessante soort te zien (bv. vogelkijken). Mits een goede planning kunnen de inkomsten dienen voor het beheer van de natuurgebieden en de uitwerking van een duurzaam toerisme. Hierbij kunnen sociaal kwetsbare groepen ingezet worden. Voldoende open ruimte heeft ook een positieve invloed op de volksgezondheid (bv. meer beweging = minder problemen met zwaarlijvigheid/minder problemen met stress).

Deze relatie “natuur als troef voor meer werkgelegenheid” is de insteek die gebruikt werd om deze steun van Europa te bekomen (provincie Limburg, Internationale samenwerking, 2006). Zestig procent van de financiering komt van de provincie Limburg en veertig procent van Europa.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ijsvogel

ALKEN

2 Ijsvogel

2 Ijsvogel

Dit hoofdstuk is gebaseerd op: Gabriëls (1985), van den Brand & de Leeuw (1992), Vrancken (1994), Van Oosterhout (2002), Stevens (2004), Devos et al. (2004).

2.1 Motivatie voor de soortkeuze

In Alken gebeurde de soortkeuze in nauw overleg met de lokale natuarpuntafdeling en JNM. Het voorstel om de ijsvogel te adopteren komt dan ook uit dit overleg.

Deze adoptie komt in een tijd dat er veel aandacht besteed wordt aan integraal waterbeheer. In opdracht van de overheid worden bekkenbeheerplannen uitgewerkt en steeds meer projecten focussen op water.

De adoptie van de ijsvogel kan een opstapje zijn om met de gemeente mee te stappen in deze trend. Het is belangrijk dat er specifieke acties uitgevoerd worden om het leefgebied van de ijsvogel te verbeteren.

Door de hoge eisen die de ijsvogel aan het aquatisch milieu stelt, is hij een indicator voor de waterkwaliteit. De aanwezigheid van de ijsvogel is verbonden aan zuiver water met voldoende kleine vissen.

Daarom kan de ijsvogel gebruikt worden als mascotte in de sensibilisatie voor allerhande watergerelateerde knelpunten, zoals bijvoorbeeld promotie voor individuele waterzuivering bij huizen die niet aangesloten zijn op het rioleringsnet, rationeel watergebruik en het afkoppelen van regenwater.

2.2 Beschrijving van de soort

Kenmerken



Figuur 2.1 De ijsvogel (foto: Marcel Bex).

De ijsvogel is heel herkenbaar dankzij zijn schitterende kleuren en is daardoor ook met geen enkele inlandse vogel te verwarren. Maar toch wordt hij niet zo vaak gezien. Als je hem al ziet vliegen, is het in een snelle flits en is het voorbij voor je het beseft. De bovendelen zijn helblauw bij de volwassen vogels, groenblauw bij de jongere vogels. Op de rug loopt een licht turkooizen streep. De onderdelen zijn roodbruin. Maar in de schaduw vervagen de blauwe kleuren en de roodbruine borst valt nauwelijks op ten opzichte van boomschors.

Verder heeft hij een donkere dolksnavel, korte pootjes, korte vleugels en een korte staart. De vrouwtjes zijn te herkennen aan de ondersnavel, die vanaf de basis feloranje tot donkerrood gekleurd is en dit tot minstens een derde van de ondersnavel, soms zelfs tot aan de snaveltop. Bij het mannetje zijn er aan de basis van de ondersnavel bruin-oranje vlekken die hoogstens tot een derde van de snavelengte reiken.

De ijsvogel duikt vanaf een uitkijkpost in het water om vis en allerlei waterinsecten te bemachtigen. Soms bidt hij als een torenvalk boven het water of duikt hij laag over het water vliegend meteen uit de vlucht. Het hoofdmenu bestaat uit kleine visjes tot ongeveer tien centimeter lang (stekelbaars, bempje, blei, voorntjes), aangevuld met allerlei larven, waterkevers, kokerjuffers, kleine kikkers, kikkervisjes en zoetwatergarnalen, maar ook volwassen libellen of schietmotten die in de vlucht gevangen worden. Tegenwoordig voedt de ijsvogel zich ook vaak met blauwbandgrondel, een exoot die het de laatste tijd goed doet in onze contreien.

Leefgebied

Omdat de ijsvogel op het zicht jaagt, heeft hij helder, visrijk, stilstaand of niet te snel stromend water nodig. Het water moet een zichtdiepte hebben van ongeveer één meter. Overhangende takken zijn niet alleen van belang als uitkijkpost, maar ook omdat het de reflecties op het water vermindert. Bovendien maakt een ruime begroeiing van de oever de ijsvogel minder gevoelig voor verstoring. Beschaduwing van water geeft ook minder groei van waterplanten, zodat open viswater verzekerd blijft.

Verder zijn steile wanden nodig waarin nestholtes uitgegraven kunnen worden. De steilwand moet voldoende hoog (minstens vijftig centimeter) en breed (minstens twee meter) zijn om door de vogels vlot geaccepteerd te worden. Het materiaal waaruit de wand is opgebouwd mag niet te los, te vast of te grof zijn. De vogel moet het materiaal met de poten kunnen verwerken en de nestpijp en –holte moeten even kunnen meegaan zonder in te storten. Tenslotte moet de nestpijp hoog genoeg liggen zodat deze niet overstroomt bij piekdebieten, maar tegelijk ook voldoende ver van de bovenzijde van de oever zodat kleine marterachtigen en andere roofdieren niet langs de steilwand naar de nestholte kunnen afdalen. Enige dekking van de overhangende oevervegetatie is nooit weg, mits deze vegetatie geen 'loopplankje' naar de nestholte vormt.

Wanneer de nestholte direct aan het viswater ligt is dat meegenomen, want het bespaart de ijsvogel in de broedtijd veel energie bij het aanvliegen van voedsel. Soms wordt er wat verder van het water gebroed, tot op enkele kilometers afstand. Als het water voldoende helder en visrijk is, hoeft dit geen probleem te zijn. In dergelijke situaties kan het voorkomen dat de ijsvogel zijn nestholte maakt in de wortelkruit van een omgevallen boom of gebruik maakt van een kunstmatige nestgelegenheid.

Rondom de broedplaats is ook een zekere mate van rust vereist.

Levenscyclus

De ijsvogel is een standvogel. Buiten het broedseizoen zwerven ze wel rond en in de winter kan vorsttrek optreden, maar het aandeel van de vogels dat verder wegtrekt dan tweehonderd kilometer is uiterst klein.

Afhankelijk van de weersomstandigheden, maar meestal in februari, wordt het territorium bezet. Spoedig daarna begint het mannetje met het graven van een of meer nestpijpen. Het vrouwtje zal hem daarbij helpen zodra er sprake is van paarvorming. De vogels graven met hun poten en snavel een nestgang in een steile oever. De lengte varieert van dertig centimeter tot een meter, naargelang de hardheid van de bodem. Aan het einde van de nestgang wordt een nestkamer gemaakt, waarin meestal vijf tot zeven witte eieren gelegd worden. Na ongeveer drie weken komen de eieren uit. Zowel de broedzorg als het voederen van de jongen gebeurt door beide ouders. Drie à vier weken na het uitkomen verlaten de jongen het nest. Pas uitgevlogen jongen proberen al snel zelf een visje te bemachtigen, maar dat valt de eerste tijd nog niet mee. Zij zijn dan ook nog enige weken geheel afhankelijk van de ouders. Soms worden ze nog gevoederd wanneer de ouders al weer met het tweede legsel bezig zijn.

Het broedseizoen loopt van half maart tot juli. Meestal zijn er twee à drie broedsels per jaar. Daarbij wordt vrijwel steeds een nieuwe nestholte gemaakt.

Verspreiding

Een kwart tot een derde van de wereldpopulatie van de ijsvogel broedt in Europa. De soort komt hier overal voor, behalve op enkele eilanden in de Middellandse Zee, op IJsland en hoger dan negenhonderd meter boven de zeespiegel. Ijsvogels zijn schaars in Schotland en Scandinavië. Boven de 60°N.B. komen ze niet meer voor.

In Vlaanderen komt de ijsvogel voor in achtenvijftig procent van de atlashokken, zie figuur 2.2. Hij komt voor in geheel Vlaanderen, maar niet gelijkmatig verdeeld. De soort is gerelateerd aan rivier- en beekvalleien.



Figuur 2.2 Verspreiding van de ijsvogel in Vlaanderen Hoe groter de stip hoe meer broeparen van de ijsvogel in het betreffende hok gevonden werden (Vermeersch et al., 2004).

Kansen en bedreigingen

Zoals eerder gezegd heeft de ijsvogel nood aan helder, visrijk water en aan steile oevers. In een natuurlijk riviersysteem zijn deze voorwaarden bijna automatisch aanwezig. Door de sterke stroming in een buitenbocht kalft de oever daar regelmatig af, waardoor steile oevers ontstaan. In de binnenbochten stroomt het water dan weer zeer traag en worden sedimenten afgezet zodat het water daar ondieper wordt. Het water warmt in die stukken sneller op en er is meestal veel plantengroei. Dit zijn goede paaiplaatsen voor vissen. Bovendien heeft een vrij meanderende rivier een groot zelfzuiverend vermogen en is het water dus vaak helder.

In het recente verleden heeft men getracht om problemen met wateroverlast op te lossen door waterlopen zo aan te passen dat het water zo snel mogelijk afgevoerd werd. Dit resulteerde op heel wat plaatsen in rechte trekken en kanalisatie van de bedding. Deze ingrepen zijn zeer nadelig gebleken voor het waterleven en bovendien niet afdoende om de wateroverlast op te lossen.

In rechte getrokken rivieren stroomt het water sneller en is er minder variatie in stroomsnelheid. Hierdoor wordt zo'n rivier uniformer. Er zijn minder verschillende biotopen aanwezig, wat ook een lagere biodiversiteit met zich meebrengt. Een lagere biodiversiteit leidt vervolgens naar een lager zelfzuiverend vermogen.

Er zijn met andere woorden minder geschikte paaiplaatsen en er is minder voedsel voor kleine visjes. Dus bijgevolg ook minder kleine visjes an sich. Bovendien is het water minder helder. Daarbij komt nog dat het in een betonnen oever natuurlijk moeilijk graven is voor een ijsvogel.

Het waterregime is nog in weinig beken natuurlijk. Er komen geregeld piekdebieten voor met veel turbulentie, afgewisseld met perioden waarin beken geheel of gedeeltelijk droogvallen.

Daarnaast is er de toenemende recreatiedruk op nog bestaande ijsvogellocaties. Te veel wandelaars of andere recreanten kunnen de vogels verstoren.

De laatste jaren neigt men opnieuw naar meer natuurvriendelijk beheer van rivieren en beken. Met de opmaak van de bekkenbeheerplannen streeft men naar integraal waterbeheer.

Ook de helderheid van het water gaat vooruit door de (lichte) verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater.

De ijsvogel heeft de laatste jaren dus betere vooruitzichten. Maar er is nog een lange weg te gaan voor we opnieuw overal zuivere, meanderende waterlopen zullen hebben waar de ijsvogel zich thuis voelt.

Status

De ijsvogel staat in de rode lijst van de Vlaamse broedvogels, versie 2004, vermeld als 'momenteel niet bedreigd'. Sinds 1998 doet de soort het goed in Vlaanderen, maar het is moeilijk om een langetermijntrend goed in te schatten. De soort kent immers duidelijke populatieschommelingen, na (meerdere) strenge winters.

Beschermingslijst	status
IUCN	Niet bedreigd
Vogelrichtlijn	Bijlage I
Rode Lijst Vlaanderen	Momenteel niet bedreigd

Tabel 2.1 Wettelijke status van de ijsvogel.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ijsvogel

ALKEN

3 Toestand in de gemeente

3 Toestand in de gemeente

3.1 Situering en beschrijving van de gemeente

De gemeente Alken ligt in het noorden van Vochtig Haspengouw, net onder Hasselt. Het is een gemeente van waaruit veel gependeld wordt naar bijvoorbeeld Hasselt. Er zijn dan ook veel nieuwe woonwijken. Tussen de drie kerndorpen - centrum, Terkoest en Sint-Joris – ontwikkelde zich heel wat lintbebouwing. Maar er zijn ook akkers, weilanden en laagstamplantages. Zoals elders in Vochtig Haspengouw is het landschap eerder gesloten.

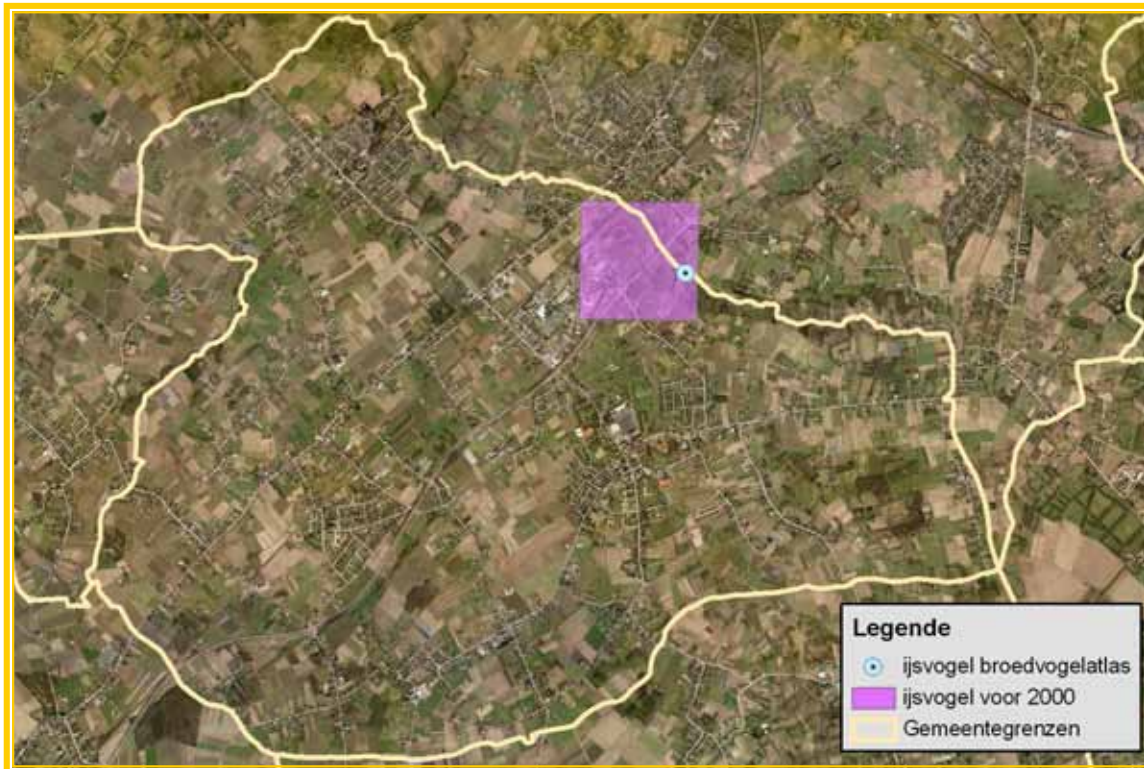
Natuurgebieden zijn in Alken vooral te vinden langsheen waterlopen. Doorheen de gemeente vloeien zowel de Herk als de Mombeek en nog enkele kleinere waterlopen zoals de Kozenbeek en de Simsebeek. Hier zijn beemden en nattere valleigebieden met typische flora en fauna te vinden.



Figuur 3.1 Overzicht van de interessante gebieden voor de ijsvogel in Alken.

3.2 Verspreiding in de gemeente

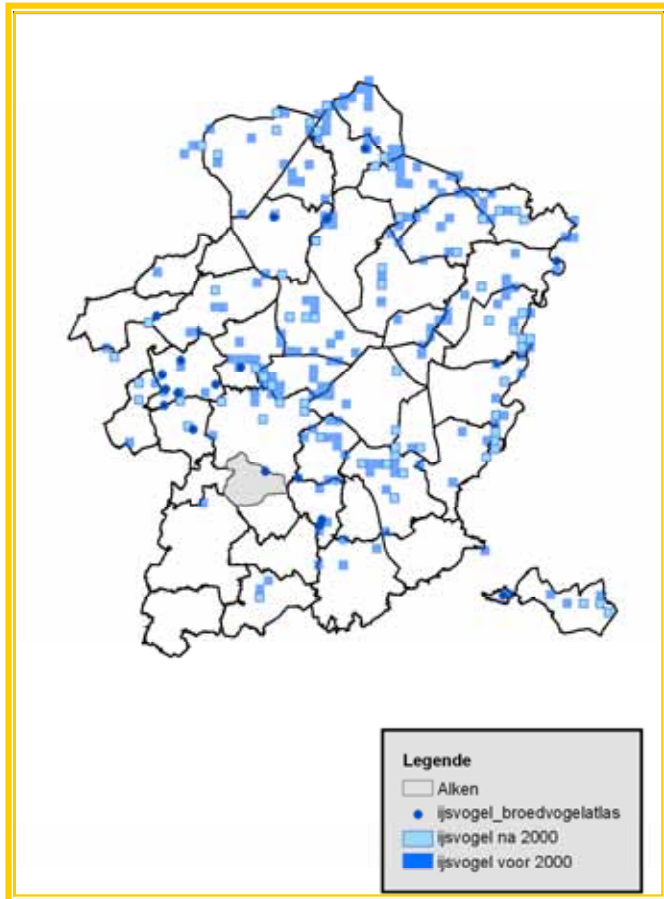
In de LIKONA-databank zit voor Alken één waarneming (uit de inventarisatieperiode van de laatste broedvogelatlas) van een zeker broedgeval van de ijsvogel, vlak bij de samenstroming van de Herk en de Mombeek. Maar inwoners van Alken zagen occasioneel ook ijsvogels in het Sleepenbroek en in de buurt van de Kozenbeek.



Figuur 3.2 Voorkomen van de ijsvogel in de gemeente Alken (bron: LIKONA-vogelwerkgroep, Vermeersch et al., 2004).

3.3 Kansen en problemen

Zowel de Herk als de Mombeek liggen op het grondgebied van Alken. Daarnaast zijn er nog enkele kleinere waterlopen zoals de Kozenbeek. Er zijn meerdere plaatsen waar beheers- en inrichtingswerken in functie van de ijsvogel ingepland kunnen worden. De meest voor de hand liggende worden hier kort besproken. Dit actieplan is specifiek geschreven voor de gemeente Alken. Maar Alken is geen eiland. Voor een mobiele soort zoals de ijsvogel, zijn er natuurlijk ook kansen buiten de gemeentegrenzen. Zie figuur 3.3 voor waar de ijsvogel in Limburg voorkomt.



Figuur 3.3 Verspreiding van de ijsvogel in Limburg (bron: LIKONA-vogelwerkgroep).

Aan de Herk ter hoogte van 'De Alk'

Grenzend aan de Herk liggen sportvelden en een speeltuin genaamd de Alk (ligging: zie figuur 3.1). De Herk meandert hier nog behoorlijk. Dit gebied is gemeentegrond. Het grote nadeel van deze plaats is het gebrek aan rust voor de ijsvogel. De menselijke aanwezigheid veroorzaakt verstoring en het is twijfelachtig of de ijsvogel op deze plek tot broeden zou komen.

Aan de Mombeek in natuurreserveaat Mombeekvallei

Dit gebied is eigendom van Natuurpunt (voor de ligging van het reservaat: zie figuur 3.1). Hier werd al een educatieve vijver aangelegd. Die kan dienen als visplaats voor ijsvogels. Door dit gebied loopt zowel de Nieuwe Mombeek (Mombeek) als de Oude Mombeek. Het nadeel is dat de Mombeek hier niet op grondgebied van Alken ligt, maar in Hasselt en dat de Oude Mombeek niet altijd water bevat. Hier zijn weinig tot geen geschikte plaatsen waar de ijsvogel een nest kan uitgraven.

Aan de Herk in natuurreservaat Sleepenbroek

Dit gebied is ook eigendom van Natuurpunt. De Herk ligt hier bovendien wel op grondgebied van Alken (voor de ligging: zie figuur 3.1). De rivier kan hier vrij meanderen, maar bevat weinig waterplanten en weinig geschikte broedplaatsen.



Figuur 3.4 De Herk en de afwateringsgracht in het Sleepenbroek (foto's: Inge Nevelsteen).

In 2003 werden in het gebied de populieren gekapt en enkele streekeigen bomen aangeplant. Het terrein mag op natuurlijke manier verbossen. Er is een diepe afwateringsgracht (één à anderhalve meter diep) aanwezig met steile wanden, die wel grotendeels begroeid zijn. In het beheersplan voor het natuurreservaat zijn reeds plannen opgenomen om hier een plas-drassituatie te creëren, eventueel gecombineerd met een vispaaiplaats. In de hoek die gevormd wordt tussen de Herk en de afwateringsgracht, ligt het terrein van nature wat lager. Het bijkomende voordeel aan werken op grondgebied van Natuurpunt is bovendien dat heel wat praktische en administratieve zaken uitgevoerd kunnen worden door Natuurpunt zelf (Zie ook 5.1.1).

Aan de Kozenbeek ter hoogte van de Hulzenveldstraat

De Kozenbeek vormt hier de grens tussen Kozen (Nieuwerkerken) en Alken (ligging Hulzenveldstraat: zie figuur 3.1). Het is een smalle, diepe waterloop die een echt meanderingspatroon vertoont: veel bochten met een steile, kale buitenbocht. Er zijn dus broedwanden aanwezig.

Het grote nadeel is dat het een heel smal beekje is met heel weinig water in. Waarschijnlijk zit hier niet genoeg vis om een populatie ijsvogels te bevoorraden. Dit hoeft geen probleem te zijn als er in de onmiddellijke omgeving visrijke waters aanwezig zijn. Vlak tegen de Kozenbeek liggen enkele depressies die als wachtbekken dienst doen, maar die bevatten niet altijd water. Er liggen ook enkele verlaten visvijvers. Momenteel liggen die er wat verwaarloosd bij en zijn ze volledig overschaduw. Er is niet geweten of er nog geschikte vis in zit. Met enkele ingrepen kunnen hier heldere, visrijke plassen van gemaakt worden. De gemeente is al eigenaar van enkele percelen, één van de percelen met visvijver staat (eind 2007) te koop. In het verleden werd een GNOP geschreven dat betrekking heeft op dit gebied.



Figuur 3.5 *Kozenbeek met steile wanden; visvijver (foto's: Inge Nevelsteen).*

3.4 Reeds uitgevoerde acties

Terreinacties

In het natuurreservaat 'Mombeekvallei' werd een educatieve vijver aangelegd in het kader van een provinciaal bijzonder leefmilieuproject. Deze vijver bevat ook vis. Of hier genoeg vis in zit en de juiste soorten, is niet geweten.

Communicatieacties

Er werd een folder gemaakt over de educatieve vijver. Hierin wordt de ijsvogel vermeld, net als op het infobord bij de vijver.

Monitoring

Inventarisaties werden uitgevoerd in het kader van de laatste Vlaamse broedvogelatlas.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ijsvogel

ALKEN

4 Concrete doelstellingen

4 Concrete doelstellingen

4.1 Acties

De concrete terreinacties worden voorgesteld in hoofdstuk 5 en hebben als doel het nog aanwezige habitat van de ijsvogel te versterken en nieuwe biotopen te creëren.

Een ijsvogel heeft om in een gebied te kunnen overleven een aantal basiselementen nodig, namelijk kleine visjes als voedsel, overhangende takken als uitkijkpost en om hinderlijke schittering van het wateroppervlak te vermijden, steile wanden om een broedholte in uit te graven en helder water, omdat hij vist op het zicht.

De administratieve acties dienen ter ondersteuning van de terreinacties.

4.2 Communicatie

De communicatieacties die in hoofdstuk 6 voorgesteld worden, dienen twee doelen. In eerste instantie is communicatie nodig om de verschillende doelgroepen te informeren en om hun medewerking te vragen. Door deze acties kan er rechtstreeks en onmiddellijk iets verbeterd worden voor de ijsvogel.

Als mensen meer weten over de levenswijze en behoeftes van de ijsvogel, kunnen ze de soort beter appreciëren en zijn ze eerder geneigd om effectief iets te doen.

Verder dient communicatie als middel om een breed draagvlak uit te bouwen. Ook voor mensen die niet rechtstreeks op het terrein iets kunnen doen voor de ijsvogel, is het interessant om meer te leren over deze soort. Ze beseffen dan dat in de natuur, maar ook in de rest van de wereld en het leven, vele dingen met elkaar samenhangen. Door zuiniger om te gaan met giftige stoffen (ook schoonmaakmiddelen zijn giftig!) die in het water terecht komen, door het regenwater van de riool af te koppelen of door zelf het huishoudelijk afvalwater te zuiveren indien niet aangesloten op de riolering, kunnen alle Alkenaren iets doen voor de ijsvogel.

4.3 Monitoring

Het doel van de monitoring is tweeledig. Enerzijds willen we de soort en haar leefgebied inventariseren, om zo de populatieschommelingen te onderzoeken en af te leiden of de genomen maatregelen hun effect hebben. Anderzijds willen we de inspanningen, die gebeuren om de populariteit van de ijsvogel te vergroten, inventariseren. Zo kan het draagvlak voor de ijsvogel in Alken onderzocht worden.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ijsvogel

ALKEN

5 Acties

5 Acties

Dit hoofdstuk is gebaseerd op Vrancken (1994), 'Waterbeheer in beweging' (2003), Harder (2004).

5.1 terreinacties

Het doel van volgende terreinacties is het leefgebied van de ijsvogel te verbeteren en uit te breiden. In een gebied dat ingericht wordt als ijsvogelhabitat, moeten bepaalde sleutelementen aanwezig zijn zodat aan de basisbehoeften van de ijsvogel voldaan kan worden. De acties in dit hoofdstuk spelen hierop in. Het is belangrijk dat deze elementen samen aanwezig zijn.

De ijsvogel heeft nood aan

- kleine visjes → voedsel
- overhangende takken → voorkomt hinderlijke lichtweerskaatsing; als uitkijkpost
- steile wanden → om een nestholte in uit te graven
- helder water → vist op het zicht

5.1.1 Creëren van een visrijke plaats

De meeste vissen leggen hun eitjes het liefst tussen waterplanten, in een niet te snel stromend deel van een waterloop. Richels in het substraat geven plaatselijk turbulentie waardoor er meer zuurstof in het water komt. Deze plaatsen zijn dan ook typische nest- en paaiplaatsen. Hier leven vooral jonge en kleinere vissoorten. In genormaliseerde waterlopen blijven er nog weinig geschikte paaiplaatsen over. Een manier om dit op te vangen, is het aanleggen van een vispaaiplaats.

De algemene visie die tegenwoordig heerst, stapt echter steeds meer af van deze kunstmatige ingrepen en opteert voor hermeandering van de waterlopen. Op deze manier ontstaan vanzelf luwe plaatsen die geschikt zijn als paaiplaats. Feit is dat zulke hermeandering (op korte termijn) niet makkelijk te realiseren is. Als tussenoplossing zou er een 'toekomstige bocht' aangelegd kunnen worden, die nu langs één kant in verbinding staat met de rivier en die later in een integraal project geïntegreerd wordt. (Zie ook hoofdstuk 8.)

Een andere oplossing is om te zorgen voor een visrijke plaats vlak bij de waterloop.

Doel

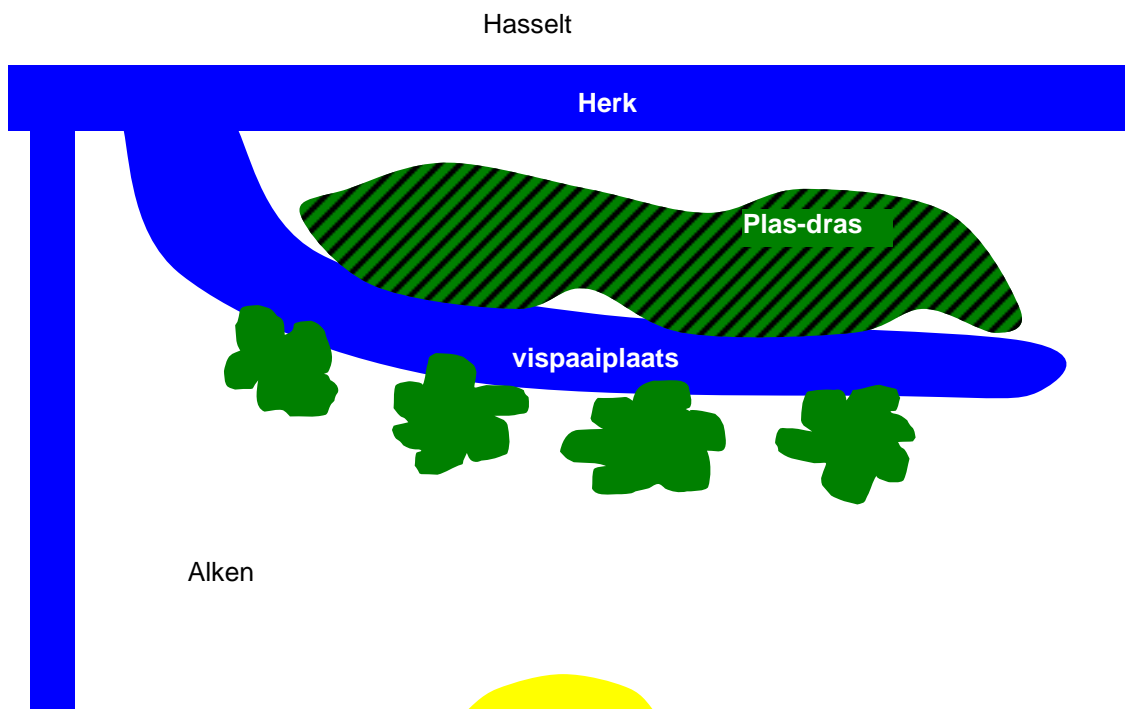
Creëren van geschikt vishabitat, zodat er voldoende voedsel aanwezig is voor de ijsvogel.

Doelgroepen

Eigenaars en beheerders van geschikte terreinen.

Praktisch: Sleepenbroek

- Het gebied dat praktisch en ecologisch het meest geschikt lijkt (zie paragraaf 3.3) om een vispaaiplaats aan te leggen, is het gebied Sleepenbroek.
- Dit is eigendom van Natuurpunt. De Dienst Beheer van Natuurpunt heeft de mogelijkheid om zelf een dossier op te maken met hierin een voorbereidende studie (ontwerp) en technische gegevens die nodig zijn om vergunningen aan te vragen.
- Voor de werken moet een bouwvergunning bij de gemeente ingediend worden.
- De Herk is hier een onbevaarbare waterloop van eerste categorie, wat betekent dat voor de werken een machtiging van de Vlaamse overheid nodig is. Ook met het aanvragen van machtigingen heeft de Dienst Beheer ervaring.
- Als het gaat om werken op eigen grondgebied kan Natuurpunt die uitvoeren met een eigen terreinploeg of een aanbesteding doen bij een gespecialiseerde firma.
- In het bestaande beheersplan staat een plas-drassituatie vermeld en eventueel een vispaaiplaats. Ideaal is als die vispaaiplaats aangelegd kan worden als 'toekomstige bocht' (zie figuur 5.1), met bomen op de steile oever, zodat een gedeelte beschaduwd is en er overhangende takken beschikbaar zijn. De andere oever kan ondiep zijn en een overgang naar de plas-dras-situatie vormen. Aan deze kant komen best geen bomen, zodat dit water sneller kan opwarmen. Op deze manier zijn er geschikte vispaaiplaatsen aanwezig in het ondiepe water, broedplaatsen in de steile oever en vismogelijkheden vanop de overhangende takken die tegelijk het water beschaduwen om de zichtbaarheid te verhogen.



Figuur 5.1 Schets van een mogelijke manier om in het Sleepenbroek een vispaaiplaats te creëren.

Praktisch: Kozenbeek

- Om het grootste knelpunt van de Kozenbeek - te weinig vis - op te vangen, kunnen de oude visvijvers aangepakt worden. Door een ondiep, zonnig gelegen gedeelte met waterplanten te creëren, krijgen vissen meer kansen om zich voort te planten. Het water kan helder worden als er een oevervegetatie (riet, gele lis, kalmoes,...) is in combinatie met zuurstofplanten in het water.
- Het gebied aan de Kozenbeek zit reeds in een GNOP.

Financiën

Om zulk project uit te voeren, kunnen verschillende subsidiekanalen aangesproken en gecombineerd worden. De gemeente kan een projectsubsidie aanvragen via de samenwerkingsovereenkomst. Dit kan aangevuld worden met bijvoorbeeld een bijzonder leefmilieuproject en eigen middelen van Natuurpunt en de gemeente.

Verschillende acties voor de ijsvogel op verschillende plaatsen kunnen samen in één project gestopt worden.

Er kan ook gezocht worden naar een externe sponsor (zie ook 5.1.4).

5.1.2 Zorgen voor overhangende takken

De ijsvogel houdt van overhangende vegetatie. Meestal vist hij vanop een uitkijkpost en kiest hij hiervoor een overhangende tak uit. Bovendien zorgen bomen en struiken op de oever voor schaduw op het wateroppervlak, waardoor de ijsvogel de visjes beter ziet in het water omdat er geen hinderlijke lichtreflectie is. De beschaduwing hoeft evenwel geen honderd procent te zijn, afwisselend beschaduwde en zonbeschenen plekken bieden meer variatie en verhogen de biodiversiteit.

Doel

Ervoor zorgen dat de ijsvogel makkelijker kan vissen door het zicht in het water te verbeteren (geen reflectie) en door uitkijkposten te voorzien.

Doelgroepen

Eigenaars en beheerders van geschikte terreinen.

Praktisch

- Om het mogelijk te maken de waterlopen te ruimen, moet er een strook van vijf meter breed vrij blijven. Uitzonderingen moeten aangevraagd worden bij de waterbeheerder.
- Als er een 'toekomstige bocht' aangelegd wordt, kan één kant van het water overschaduwd worden door bomen op de oever aan te planten. Zolang de bocht niet geïntegreerd is in de waterloop, moet de bocht niet geruimd worden en veroorzaken de bomen geen hindernis.
- Als een vijver (her)aangelegd wordt, kan ook een deel overschaduwd worden. Het grootste deel van de vijver blijft beter onbeschaduwd. Als er dan ook diepere en ondiepere delen aanwezig zijn, is er voldoende variatie en is er meer kans dat er een verscheidenheid aan waterplanten en ander waterleven komt.

- Als er aangeplant wordt, wordt dat vanzelfsprekend met inheemse bomen en struiken gedaan. Het is goed om niet enkel inheems plantgoed te kiezen, maar ook plantgoed dat autochtoon (opgekweekt uit streekeigen materiaal, planten van hier) is. Verschillende instanties werken eraan om het aanbod van autochtoon plantmateriaal te vergroten, onder andere het RLH (contactgegevens, zie bijlage 3).
- In Alken staan hier en daar bomen en struiken langs Herk en Mombeek. De Kozenbeek is ter hoogte van de Hulzenveldstraat overschaduwd.

Financiën

Zie 5.1.1.

5.1.3 Creëren van steile wanden

Harde oeververdediging is natuurlijk uit den boze, maar ook vele andere oevers zijn niet geschikt voor de ijsvogel om er een nestgang in uit te graven. Doordat de waterlopen 'in bedwang' gehouden worden, blijft hun bedding erg statisch en krijgen de oeverwanden de kans om te begroeien. Een ijsvogel heeft kale plekken of stukken nodig om in te graven. Dit kan opgelost worden door waar mogelijk broedwanden te creëren. Landschap Noord-Holland stelde hierover een handleiding samen die zeer praktisch bruikbaar is. Hierin worden verschillende manieren beschreven waarop een ijsvogelwand aangelegd kan worden. Verder bevat de handleiding veel praktische tips en een stappenplan.

De handleiding is te bestellen voor 4,5 euro (zie contactgegevens), gratis te downloaden via www.landschapnoordholland.nl/publicaties.php (soortenbeheer) en staat ook op de cd-rom die bij dit actieplan hoort.

Bij een vrij meanderende waterloop ontstaan vanzelf steile, onbegroeide wanden doordat in de bochten regelmatig een stuk oever afkalft. (Zie ook hoofdstuk 8.)

Doel

Creëren van geschikte wanden waarin ijsvogels kunnen broeden.

Doelgroepen

Idem als 5.1.1

Praktisch

Als actie 5.1.1 uitgevoerd wordt, is het logisch dat hierin ook een steile wand geïntegreerd wordt. Op andere plaatsen waar wel al voldoende vis aanwezig is, kunnen ijsvogelwanden aangelegd worden zodat de ijsvogel hier tot broeden kan komen.

Financiën

Zie actie 5.1.1

5.1.4 Zorgen voor helder water

De overvloed aan kleine visjes kan nog zo groot zijn, als het water niet helder genoeg is ziet de ijsvogel ze niet en kan hij ze niet vangen. Helaas is het niet eenvoudig om het water van een waterloop in één twee drie helder te krijgen. Maar als de verschillende doelgroepen op hun manier bijdragen, is de eerste stap gezet.

De drie grootste vervuilers van het oppervlaktewater zijn de landbouw, door afstroming en insijpeling van nutriënten vanaf de akkers; de industrie door lozing van afvalwater en de huishoudens door lozing van huishoudelijk afvalwater.

Doel

Het oppervlaktewater in Alken helder krijgen.

Doelgroepen

- Riolim en de gemeente Alken
- Landbouwers met percelen langsheen waterlopen
- De bevolking van Alken
- Bedrijven die lozen in waterlopen

Praktisch

- Het rioolstelsel in Alken wordt beheerd door Riolim.
- Afstroming en insijpeling van nutriënten vanaf akkers kan voor een groot deel vermeden worden door een bufferstrook aan te leggen tussen de bewerkte akker en de waterloop. Landbouwers kunnen hiervoor een beheersovereenkomst afsluiten bij de VLM. Meer informatie hierover en ondersteuning bij het aanvragen hiervan kan bekomen worden bij de bedrijfsplanner (contactgegevens, zie bijlage 3). Aangezien alle water naar de zee stroomt (en in Alken via de Herk) komen alle percelen langs waterlopen, hoe klein ook, hiervoor in aanmerking.
- De bevolking van Alken kan bijdragen door meer bewust met (afval)water om te gaan. Er zijn heel wat koppelingen en acties te verzinnen.
 - Minder waterverbruik en het afkoppelen van regenwater van het rioolstelsel kan de piekdebieten in de waterlopen verlagen. De Herk kan beschouwd worden als regenrivier. Als het water plots snel en hoog stijgt, kunnen de nestholtes van de ijsvogel onder water lopen.
 - Bewuster omgaan met allerhande chemische producten zoals schoonmaakmiddelen en pesticiden kan de waterkwaliteit alleen maar ten goede komen. Maar ook niet-giftige organische zaken zoals soep worden beter niet door de riool gegoten: als er te veel organisch materiaal in het water terecht komt, is er te veel zuurstof nodig om dit af te breken (grote BOD, biological oxygen demand) en blijft er te weinig zuurstof over voor het waterleven. Dit is vooral belangrijk voor rioolwater dat ongezuiverd in een waterloop terecht komt.
 - Het belang van de ijsvogel kan gekoppeld worden aan de zoneringsplannen: dit kan de huishoudens die zelf moeten instaan voor hun eigen waterzuivering, extra motiveren en aansporen om zo snel mogelijk maatregelen te nemen. Er bestaan heel wat kant-en-klare waterzuiveringssystemen, maar ook manieren om zelf zo'n systeem te bouwen. De inwoners van Alken kunnen aangesproken worden via sensibilisatieacties.

- Om een project met de industrie op te zetten, is Cristal Alken de gedroomde partner. Ze lozen in de Herk en in het verleden liep dit al wel eens mis. Een actie voor de ijsvogel is voor dit bedrijf een ideale manier om haar imago te verbeteren. Bovendien draagt dit bedrijf een belofte in zijn naam: Cristal(helder water voor) Alken! Ze kunnen een actie opzetten waardoor de kwaliteit van het lozingswater verbetert, maar ze kunnen ook gevraagd worden om te participeren in andere projecten voor de ijsvogel, bijvoorbeeld als sponsor voor de aanleg van de vispaaiplaats. De brouwerij is meteen zelf goed geplaatst om hieraan een communicatieactie te koppelen door de ijsvogel op bierviltjes af te drukken of misschien zelfs door een speciaal bier te ontwikkelen met een ijsvogel op het etiket.

5.2 Administratieve acties

5.2.1 GNOP Kozenbeek

Het GNOP van de Kozenbeek kan herbekeken worden in functie van de ijsvogel.

5.2.1 Ondersteunen terreinacties

Werken aan of in de buurt van waterlopen vragen heel wat planning, voorbereidende studies en vergunningsaanvragen. De milieudienst kan hierin ook administratief de terreinacties ondersteunen.

Praktisch

- De Herk en de Mombeek zijn onbevaarbare waterlopen van eerste categorie. De waterbeheerder is dus de Vlaamse overheid.
- De Kozenbeek is een onbevaarbare waterloop van tweede categorie. Hier is de provincie Limburg de waterbeheerder.
- Een bouwvergunning moet aangevraagd worden via de technische dienst van de gemeente.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ijsvogel

ALKEN

6 Communicatie

6 Communicatie

6.1 Provinciale communicatie

Een aantal acties richt zich tot alle Limburgse gemeenten. Deze acties - uitgewerkt door de provincie en de regionale landschappen - worden aan de gemeente aangeboden.

6.1.1 Sensibilisatie en betrokkenheid van de gemeenten

Brief

Aan het College van burgemeester en schepenen en de gemeenteraad wordt een brief met één pin en een folder van Countdown 2010 gestuurd.

Doel

- De geadopteerde soort en het project blijven “leven” bij het beleid.
- Het Schepencollege en de gemeenteraad zien het verband tussen dit project en het Europese Countdown 2010-initiatief. Beide streven naar het behoud van de biodiversiteit.
- Het Schepencollege en de gemeenteraad wordt aangespoord om als gemeente lid te worden van Countdown 2010.

Doelgroep

College van burgemeester en schepenen.

Concrete uitwerking

- De brief wordt door de Deputatie van de provincie Limburg verstuurd naar de verschillende colleges van burgemeester en schepenen. Elke brief bevat één pin maar geeft het college de mogelijkheid om bij te bestellen.
- Deze actie wordt gekoppeld aan het eindevenement.

6.1.2 Productontwikkeling

Kwartetspel Limburgse soorten

De bedoeling van het spel is om jongere en oudere generaties op een ludieke wijze terug met elkaar in contact te brengen. De Limburgse soorten zijn hiervoor als ‘levend erfgoed’ uitermate geschikt. Heel wat van deze soorten zijn immers sterk gekoppeld aan historische landschappen: de boomleeuwerik en nachtzwaluw aan heide, de geelgors aan kleinschalige akkers en weilanden met houtkanten, de grauwe gors en de veldleeuwerik aan graanakkers rijk aan akkeronkruiden, de zwarte specht aan oude bossen, enz. Oudere mensen kennen deze stilaan verdwijnende landschappen vaak nog erg goed, zij zijn er immers in opgegroeid. Jongere generaties hebben die voeling met dit landschap echter veel minder. Toch is het belangrijk dat jongeren dit stukje geschiedenis uit hun eigen streek meekrijgen.

Op deze manier stimuleren we de trots en het respect van mensen voor onze typische natuur en landschappen, alsook de typisch Limburgse soorten die hieraan gekoppeld zijn. Respect voor deze zaken betekent ook dat de kans dat deze mensen zorg gaan dragen voor dit landschap en de soort vergroot. Via anekdotes, legendes, enz. zullen deze items op een speelse manier aan bod komen in het kwartetspel.

Op deze manier wordt de verbondenheid tussen mensen en natuur enerzijds en verbondenheid tussen mensen onderling anderzijds gestimuleerd. De aanvraag voor de realisatie van het kwartetspel werd ingediend door het RLLK bij de Koning Boudewijnstichting.

6.1.3 Educatie

Doel

- Kinderen en jongeren informeren over en warm maken voor het project. Het belang van de Limburgse soorten en het behoud van biodiversiteit onder hun aandacht brengen.
- Jongeren op termijn inzetten bij het beheer van de soort.

Doelgroep

Kinderen en jongeren.

MOS (Milieuzorg Op School)

In het kader van MOS kunnen scholen de adoptiesoort van hun gemeente mee opnemen in hun MOS-thema “natuur op school” (basisonderwijs), “groenvoorziening” (secundair onderwijs) of voor enkele soorten het thema “water”. MOS-scholen werken steeds op drie niveaus: op klasniveau, op schoolniveau en via een bezoek aan een natuureducatief centrum of een natuurgebied. Voor informatie en ondersteuning op deze drie niveaus kunnen de scholen terecht bij de provinciale MOS-begeleiders. Leermiddelen (voor zowel basis- als secundaire scholen) kunnen steeds ontleend worden in het documentatiecentrum van het Provinciaal Natuurcentrum in Bokrijk.

Daarnaast werkt de provinciale MOS-werkgroep ook samen met de Limburgse hogescholen (passend binnen een MOS-werking).

- Per groep van adoptiesoorten (vogels, vlinders, zoogdieren ...) maakten laatstejaarsstudenten van de XIOS-hogeschool (opleiding voor kleuteronderwijzer en onderwijzer) een educatieve handleiding met een verticale leerlijn (van kleuterniveau tot 6de leerjaar). Hierbij horen heel veel lesideeën (vanuit wereldoriëntatie maar ook andere leergebieden) maar ook enkele concreet uitgewerkte lesjes of excursies.
- Het Provinciaal Natuurcentrum begeleidt bovendien een eindwerk aan de KHLim, rond het behoud van de biodiversiteit. Ook hierin is een verticale leerlijn (van 1ste tot 6de leerjaar) verwerkt met werkbladen en veel lesideeën voor elke graad.

Leerkrachten, ongeacht van welke basisschool in Limburg of welk leerjaar, kunnen dus beschikken over deze publicaties. Ze kunnen een belangrijke aanzet betekenen om aan de slag te kunnen met de gemeentelijke adoptiesoort. Deze publicaties kunnen uitgeleend worden in het documentatiecentrum van het Provinciaal Natuurcentrum in Het Groene Huis in Bokrijk.

Concreet voorbeeld

De bedoeling is dat de school deze activiteiten spreidt over het hele schooljaar. Tijdens een brainstorm wordt een planning opgemaakt waarbij op bepaalde momenten gespreid over (bijna) alle maanden van het schooljaar, alle graden bezig zijn met de adoptiesoort.

Hierna wordt een voorbeeld van hoe een MOS-school kan werken rond de adoptiesoort in haar gemeente gegeven.

- Samen met de MOS-werkgroep maken de directie en de leerkrachten een planning op voor de rest van het schooljaar (oktober).
- Naar aanleiding van een krantenartikel organiseert de leerkracht een klasgesprek over de achteruitgang van de biodiversiteit, leerlingen zoeken info over de soort(en) op in de plaatselijke bibliotheek en op het internet (november).
- Organiseer een inleefmoment voor gans de school: bv. een paar leerlingen die 's morgens als vlinder verkleed over de speelplaats 'fladderen', als salamander over de grond kruipen, als vogel door de lucht zweven, enz.(november-december).
- In de MOS-werkgroep en/of het leerlingenparlement worden mogelijke beschermingsacties besproken, een deskundige van een natuurvereniging wordt uitgenodigd en na enkele vergaderingen komt men tot een actieplan (oktober-februari).
- Tijdens de lessen Nederlands, muzische vorming (tekenen, knutselen, muziek, ...) wordt de creativiteit van de leerlingen aangesproken. Er worden bv. posters gemaakt die in de school worden opgehangen (mei-juni).
- Op de ouderraad wordt besproken hoe leerlingen en hun ouders gestimuleerd kunnen worden om in de eigen tuin maatregelen te nemen voor de adoptiesoort of aanverwante soorten (algemeen vlinders, vogels, amfibieën, ...). Tijdens een welbepaald weekend wordt een telmoment georganiseerd in alle tuinen van de gemeente (april).
- De milieuwerkgroep organiseert een persconferentie om de geplande actie op school toe te lichten (juni).
- Leerlingen bezoeken een natuureducatief centrum of helpen tijdens een project mee aan beheerswerken (oktober-mei).
- Educatieve publicaties, een cd-rom en posters over de dier- of plantengroep waartoe de adoptiesoort behoort, worden ontleend in het documentatiecentrum van het Provinciaal Natuurcentrum om te gebruiken tijdens de lessen (juni).
- Op het einde van het schooljaar wordt tijdens het schoolfeest gewerkt rond de adoptiesoort met de presentatie van de knutselwerkjes, zelf gemaakte liedjes, gedichten, ...
- Op school wordt een gedeelte van de parking heringericht en omgevormd tot een bloemenweide, een beestenpoel, etc. eventueel met zitbank en buitenklasje (volgend schooljaar).
- De MOS-werkgroep organiseert een evaluatiemoment en publiceert de resultaten in het schoolkrantje (begin volgend schooljaar).
- Ouders en burens worden betrokken bij onderhoud en toezicht van de aangelegde tuin of poel.

6.1.4 Soortevenementen

Met een aantal doelgroepen kunnen “soortevenementen” zoals een vlinderweek, een amfibieënweekend, een vogeldag, etc. georganiseerd worden. Deze evenementen kunnen aan andere initiatieven zoals bijvoorbeeld “dag van de aarde” of “dag van de biodiversiteit” gekoppeld worden.

De provincie neemt hier samen met de regionale landschappen het voortouw en informeert de betreffende gemeenten.

6.1.5 Informatieverstrekking

Pers

In bijlage 4 vind je een basistekst die gebruikt kan worden bij het uitwerken van persteksten.

Er verschijnen ook artikels in tijdschriften o.a.

- meer wetenschappelijke artikels: bv. Natuur.Focus
- gepopulariseerde bijdragen: bv. in Libelle
- Europese communicatie: bv. Tijdschrift EU, Countdown 2010
- Limburgse communicatie: bv. Natuur & Milieu

Website

- www.limburg.be/limburgsesoorten
- www.likonaforum.be
- www.rlkm.be
- www.rllk.be
- www.rlh.be

Op de websites vind je algemene informatie over het project, de soorten, aankondigingen van activiteiten ...

6.2 Regionale communicatie

In elk regionaal landschap worden een aantal activiteiten in het kader van het soortenproject georganiseerd, gericht op de gemeenten die deel uitmaken van hun werkingsgebied.

6.2.1 Informatie

Om het project 'Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten' meer bekendheid te geven, gebruikt het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren zijn mediakanalen om de inwoners van Haspengouw en Voeren op de hoogte te brengen.

- Regelmatig verschijnt een artikel in de landschapskrant
- In de landschapskrant van september 2006 verscheen een extra bijlage over het soortenproject
- Informatie is te vinden op de website: www.rlh.be
- Wandelkaarten: indien de soort voorkomt in een wandelgebied, uitgewerkt door het RLH, wordt een woordje uitleg over het project en de soort in de wandelkaart opgenomen

6.2.2 Educatie

In het kader van haar NME-opdracht, organiseert het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren een lessenreeks over de Limburgse soorten. De concrete uitwerking gebeurt later.

6.2.3 Verdere communicatie

Het soortenproject wordt opgenomen binnen de werking van het regionaal landschap. Er wordt zo veel mogelijk gekoppeld met andere projecten. Nu reeds is er een samenwerking met het project 'bloemrijke akkerranden', het project 'holle wegen en hoogstamboomgaarden', de landschapsanimateur, het landschapsloket en de bedrijfsplanner. In communicatie rond deze projecten komt het soortenproject aan bod. Het wordt ook geïntegreerd in allerlei evenementen.

6.3 Gemeentelijke communicatie

De communicatieacties die hier voorgesteld worden, dienen twee doelen. In eerste instantie is communicatie nodig om de verschillende doelgroepen te informeren en om hun medewerking te vragen. Door deze acties kan er rechtstreeks en onmiddellijk iets verbeterd worden voor de ijsvogel. Verder dient communicatie als middel om een breed draagvlak uit te bouwen. Hoe meer mensen weten over de adoptiesoort, hoe meer ze begrip kunnen opbrengen voor de noden van de soort. Als de ijsvogel door de mensen van Alken gezien wordt als 'hun' soort, gaan ze eerder geneigd zijn er ook effectief iets voor te doen.

6.3.1 Communicatie met doelgroepen

Om alle sleutelementen die noodzakelijk zijn voor de ijsvogel samen gerealiseerd te krijgen, is de hulp van heel wat doelgroepen noodzakelijk. Vooral het element water vraagt heel wat zorg! Er is veel communicatie nodig om al deze doelgroepen te mobiliseren.

Doel

Eigenaars en beheerders sensibiliseren en oproepen om mee te werken aan projecten.

Doelgroepen

De doelgroepen opgesomd bij de acties in hoofdstuk 5.1.

Praktisch

De communicatie met doelgroepen gebeurt natuurlijk niet allemaal op dezelfde manier en op hetzelfde moment. Vaak moet per actie bekeken worden wat de beste manier is. Er zijn verschillende mogelijkheden

- persoonlijke benadering. Dit geldt voor heel wat partners, bijvoorbeeld om een welbepaald gebied in te richten en bij samenwerking met de industrie
- via de bedrijfsplanner van de VLM, om beheersovereenkomsten af te sluiten (contactgegevens: zie bijlage 3)
- via sensibiliseringscampagnes over duurzaam waterverbruik en waterzuivering. Voor dit soort campagnes is de ijsvogel de ideale mascotte

6.3.2 Permanent aanwezige informatiebronnen

A. Website

Doel

De gemeentelijke website kan gebruikt worden als centrale informatiebron, waar de mensen terecht kunnen als ze meer informatie zoeken.

Doelgroep

- De doelgroepen uit hoofdstuk 5.1
- Inwoners en sympathisanten

Praktisch

Deze website dient regelmatig geüpdatet te worden. Op alle publicaties, evenementen en via alle communicatiekanalen kan doorverwezen worden naar deze website.

Welke informatie op de website zetten

- voorstelling van het project 'gemeenten adopteren Limburgse soorten'
- de adoptie van de ijsvogel: waarom de ijsvogel in Alken, omschrijving van de ijsvogel
- alle uitgegeven folders en artikels digitaal beschikbaar maken
- een omschrijving van wat mensen zelf kunnen doen om hun waterverbruik en –vervuiling te beperken. Dit kan aangeboden worden in praktische fiches die vanaf de website te downloaden zijn.
- een overzicht van de reeds uitgevoerde acties
- een agenda met geplande acties en / of evenementen
- een oproep om ideeën (zowel over acties, communicatie of monitoring) of waarnemingen van de ijsvogel te posten, eventueel op een forum, of doorverwijzen naar het LIKONA-forum
- een lijst met contactpersonen. Hier ook duidelijk vermelden dat de milieudienst het centrale aanspreekpunt is, van waaruit alles gecoördineerd wordt. Eventueel vermelden dat het actieplan ter inzage ligt op de milieudienst
- links naar
 - www.limburg.be/limburgsesoorten
 - www.countdown2010.net
 - www.likonaforum.be
 - www.rlh.be
 - www.rllk.be
 - www.rlkm.be
 - www.natuurpunt.be

B. Milieudienst

Doel

Idem als de website, hier kan nog meer gedetailleerde informatie verkregen worden.

Doelgroep

Idem als website

Praktisch

Op de milieudienst ligt het actieplan ter inzage. Er wordt ook een logboek bijgehouden. Dat wil zeggen dat alle publicaties omtrent het project, alle verslagen van activiteiten of acties en alles wat gebeurt in verband met de adoptie van de ijsvogel, verzameld wordt in een map (zie ook hoofdstuk 7, monitoring). Om deze map aan te vullen, wordt voor elke activiteit aan iemand gevraagd of hij of zij een verslag wil opmaken. Indien mogelijk worden foto's genomen op de verschillende evenementen.

C. Bibliotheek

Doel

Mensen achtergrondinformatie verschaffen omtrent de ijsvogel.

Doelgroep

- Inwoners van Alken
- Scholen

Praktisch

In de bibliotheek wordt een informatiehoekje over de ijsvogel gecreëerd. Hier liggen alle gepubliceerde artikels en folders en boeken over de ijsvogel, biodiversiteit in het algemeen en over water, waterleven en duurzaam waterverbruik. Een aanrader is het Watch-doeboek, naast andere boeken over water, vogels en biodiversiteit, onder andere te verkrijgen via de webwinkel van Natuurpunt (www.natuurpunt.be).

6.3.3 Op bezoek bij de ijsvogel

Ijsvogels hebben rust nodig tijdens het broedseizoen. Het is dus niet opportuun om het hele jaar door veel wandelaars, fotografen of andere nieuwsgierige mensen in de buurt van de ijsvogels te hebben. Anderzijds leren mensen wel veel over (de behoeften van) de ijsvogel door zelf met eigen ogen in de biotoop te gaan kijken.

Bovendien is het zo dat subsidies via de samenwerkingsovereenkomst enkel mogelijk zijn op het terrein van derden als dat ook toegankelijk is voor de inwoners van de gemeente. Het hoeft daarom niet het hele jaar door vrij toegankelijk te zijn.

De gemeente kan samen met Natuurpunt elk jaar een wandeling naar de gerealiseerde projecten maken. Of scholen kunnen op aanvraag op excursie komen onder leiding van een gids. Hiervoor kan een standaard lessenpakket uitgewerkt worden dat scholen kunnen gebruiken.

Een alternatief om de ijsvogel aan het werk te kunnen zien zonder dat een bezoek ter plaatse nodig is, is het plaatsen van een webcam.

Financiën

Als een lokale vereniging een project opzet in samenwerking met het lokale bestuur, bestaat de mogelijkheid om subsidies aan te vragen via Tandem. Dit is een mogelijkheid als bijvoorbeeld een vereniging met de gemeente wil samenwerken om bijvoorbeeld informatieve fiches of educatief materiaal te maken.

Meer info hierover is te vinden op www.tandemweb.be. Op de website doorklikken naar 'aanbod' en dan naar 'tandemsubsidie'.

Actieplan ijsvogel

ALKEN

7 Monitoring en beheersevaluatie

7 Monitoring en beheersevaluatie

Dit hoofdstuk is gebaseerd op: Hustings et al. (1985), van Dijk (1996), Lambrechts et al. (2003), Dochy (2004), Leysen & Gabriëls (2006).

In 2010 willen we weten welke inspanningen er in de gemeente voor de ijsvogel geleverd werden. We willen ook weten of die inspanningen een invloed hebben gehad. Hoe is het gesteld met het leefgebied van de ijsvogel? Zijn er populaties bijgekomen of gaat de soort er op achteruit? Hoe we die vragen beantwoorden, wordt in dit hoofdstuk beschreven. Het mag echter niet bij een eenmalige evaluatie blijven. Monitoren van soorten is de eerste stap naar een gedegen natuurbeleid.

7.1 Inventariseren van de inspanningen

Het registreren van gemeentelijke acties is een gemeentelijke taak. We vragen de gemeente dan ook een logboek en een persmap bij te houden.

- In het logboek wordt een korte beschrijving van de actie, de datum waarop de actie plaatsvond en indien relevant het aantal deelnemers dat aan de actie deelnam genoteerd. Indien mogelijk wordt eveneens genoteerd welke doelgroepen aan de actie deelnamen. In het logboek worden ook een aantal eenvoudig te meten indicatoren genoteerd die informatie geven over de interesse van de inwoners (= sociaal draagvlak). We geven enkele voorbeelden.
 - Tonen de inwoners interesse voor het adoptieproject, wordt er informatie over het adoptieproject bij de gemeente gevraagd of worden er eerder bezwaren over het adoptieproject en bijhorende acties gemeld?
 - Krijgt de gemeente rechtstreekse positieve commentaar van de burger? Indien dit zo is, is dit ook een teken van draagvlak.
 - Indien een informatiebrochure of folder wordt aangeboden over de adoptiesoort kan ook opgevolgd worden hoeveel brochures er worden aangevraagd door de inwoners.
- Kranten artikels, artikels in het gemeentelijke of provinciale tijdschrift, informatie op websites of informatie in folders worden verzameld in een persmap.

De informatie in het logboek en de persmap gecombineerd met informatie over het gemeentelijke budget, het aantal ingediende projecten in het kader van de samenwerkingsovereenkomst, de bestuurlijke aandacht die het project krijgt (bv. agendering, studiedagen/vergaderingen bijgewoond/georganiseerd, etc.) zijn een goede graadmeter voor het draagvlak in de gemeente.

We vragen elke gemeente een vragenlijst in te vullen (bijlage "gemeentelijke vragenlijst" op cd-rom) en die jaarlijks naar het PNC op te sturen waar hij verwerkt zal worden.

7.2 Monitoring van de soort

In 2010 willen we kunnen vaststellen of het beschikbare leefgebied voor de ijsvogel is toegenomen en of het aantal broedkoppels in de gemeente is gestegen. Zoals in hoofdstuk 2 vermeld, zijn in Alken vooral de waterlopen belangrijk voor deze soort. De status van de waterlopen en de manier waarop ze onderhouden worden moet dan ook elke drie jaar in kaart gebracht worden.

Om de populatietrends correct te kunnen vaststellen moet jaarlijks het aantal broedparen in de geschikte gebieden worden geteld.

Bepaling van de status van het voortplantingsbiotoop

De ijsvogel komt in Alken enkel langsheen waterlopen voor. De kans dat nieuwe waarnemingen ook langsheen waterlopen gedaan worden, is vrij groot. Het is dan ook interessant eventuele verbeteringen en/of werken aan deze waterlopen in een logboek te noteren. Hierbij wordt best aandacht besteed aan de wijze waarop de waterlopen geruimd worden, werken aan de oevers en werken gericht op het terug laten meanderen van de waterloop.

Bepaling van de status van de soort

De methoden om vogels in te inventariseren via het in kaart brengen van territoria, zijn goed gekend. In het kader van verschillende broedvogelatlassen in zowel Limburg als Vlaanderen werd een goede methode uitgewerkt. In Limburg wordt de integrale territoriumkartering gebruikt die o.a. beschreven wordt in de “cursus vogelinventarisatie” uitgewerkt door de LIKONA vogelwerkgroep i.s.m. Natuurpunt Educatie (Leysen & Gabriëls, 2006). Voor een gedetailleerde bespreking verwijzen we naar dit en de hierboven vermelde boekwerkjes.

Het is zeer belangrijk om bij elke telling deze methode te gebruiken. Als de tellingen bij elk bezoek op een andere manier uitgevoerd worden, kan je ze immers niet meer met elkaar vergelijken wat betekent dat je geen trends kan vaststellen. De vogelwerkgroep van LIKONA richt samen met Natuurpunt Educatie “vogelkijkcursussen” in (meer informatie op www.natuurpunt.be). Het is dus zeker de moeite waard om met deze mensen contact op te nemen. In dit hoofdstuk vatten we enkel de belangrijkste aandachtspunten samen die bij het inventariseren van de ijsvogel in het oog gehouden moeten worden.

In hoofdstuk 2 wordt de soort in detail beschreven.

Methode

In Alken zijn er waarnemingen van de ijsvogel in het Sleenbroek ter hoogte van de Kozenbeek en op het punt waar de Herk en de Mombeek samenstromen. In hoofdstuk 5 worden tevens een aantal locaties genoemd waar inrichtingswerken gepland zijn. Deze gebieden moeten zeker onderzocht worden.

De waterlopen worden jaarlijks in de periode maart tot half augustus maar vooral van half april tot in juni (cf. de voortplantingsperiode) minstens drie (maar liefst zes) keer afgewandeld of traag afgefietst. Tijdens elk bezoek wordt een veldkaart ingevuld (kaarten op cd-rom).

De tijdsduur van het bezoek, het beginuur, de datum van het bezoek en de weersomstandigheden worden op deze veldkaart genoteerd. Bij elk bezoek wordt een nieuwe veldkaart ingevuld.

Tijdens elk bezoek worden alle waarnemingen van de ijsvogel genoteerd. Duid ook aan of het om een mogelijk (1), een waarschijnlijk (2) of een zeker (3) broedgeval gaat. In Leysen & Gabriëls (2006) vind je een overzicht van de criteria waarmee je de broedzekerheid kan vaststellen. Houd ook rekening met het feit dat ijsvogels zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. Het noteren van de vliegrichting is bij deze soort dan ook belangrijk.

Voor de ijsvogel zijn dit o.a.

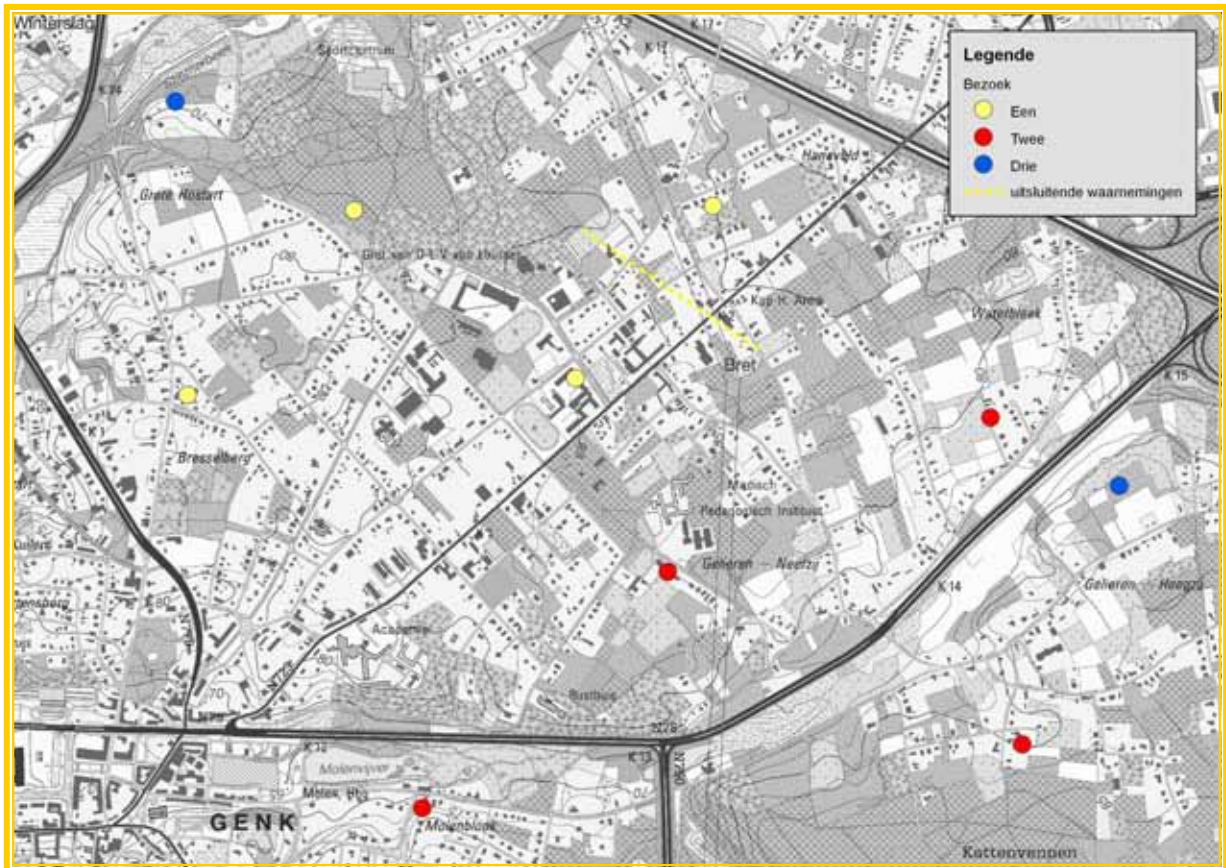
- aanwezige vogels, eventueel baltsend of met voer rondvliegend
- bewoonde nestholtes. Deze zijn te herkennen aan visgraten in de nestpijp, visgeur, het ontbreken van spinnenwebben en de aanwezigheid van faeces.

Duid "uitsluitende waarnemingen", t.t.z. waarnemingen van met zekerheid verschillende dieren, ook aan op je kaart (verbind de beide waarnemingspunten met een stippellijn). Als je zeker bent dat een zelfde dier tweemaal wordt waargenomen, duid je dat ook aan (verbind de beide waarnemingspunten met een volle lijn). Bij ijsvogels is de kans op uitsluitende waarnemingen echter beduidend kleiner dan bij andere soorten.

Kijk tot slot je veldkaart onmiddellijk na het beëindigen van je telronde na. Een fout is snel gemaakt. Na de telronde zitten je waarnemingen echter nog vers in je geheugen. Een of meerdere weken later is dat niet langer het geval.

De gegevens van de veldkaarten kopieer je naar een nieuwe kaart, je soortkaart. Die vul je na elk bezoek verder aan. Gebruik voor elk bezoek een andere kleur (of letter) en vermeld op je kaart welke kleur (of letter) met welke datum overeenkomt.

Als alles goed wordt uitgevoerd, zou je op het einde van het seizoen een kaartje zoals figuur 7.1 moeten hebben.



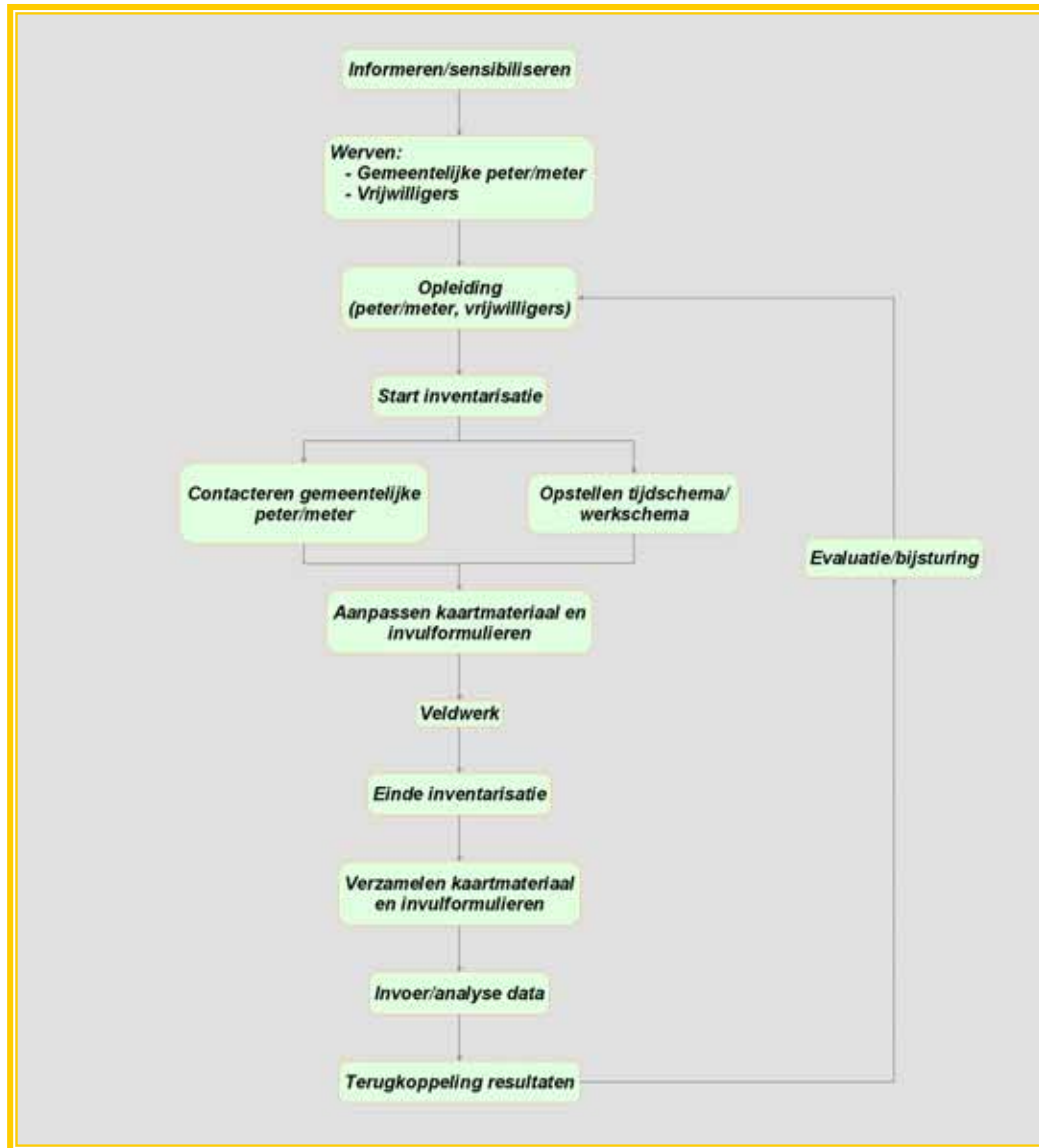
Figuur 7.1 Voorbeeld van een soortkaart. De waarnemingen van elk bezoek worden in een andere kleur aangeduid. De gele stippellijn wijst op elkaar uitsluitende waarnemingen.

In de cursus van Leysen & Gabriëls (2006) en van Dochy (2004) kan je lezen hoe je a.d.h.v. een soortkaart de territoria afbakent. Wie het niet ziet zitten de soortenkaarten te verwerken, kan hiervoor ook hulp vragen aan de mensen van de LIKONA-vogelwerkgroep.

7.3 Taakverdeling

Bij de inventarisatie van deze soort worden verschillende organisaties en groepen betrokken. Het is dan ook bijzonder belangrijk goede afspraken te maken. In figuur 7.2 geven we een schematisch overzicht van de verschillende stappen.

We onderscheiden drie fasen. De voorbereiding, de eigenlijke inventarisatie en de verwerking nadien.



Figuur 7.2 Overzicht van de verschillende stappen die bij de organisatie van een inventarisatie moeten doorlopen worden.

7.3.1 Voorbereiding

Informereren/sensibiliseren

Een eerste stap is alle betrokkenen in de gemeente informeren. Welke soort werd er geadopteerd? Welke initiatieven zijn er gepland (opleidingen, uitstappen, inventarisaties)? Waar en wanneer vinden die activiteiten plaats? Hoe kunnen geïnteresseerden zelf hun steentje bijdragen? Al deze informatie moet op de een of andere manier aan mogelijke vrijwilligers doorgegeven worden.

Zowel de gemeente, het regionale landschap als de provincie gebruiken hiervoor hun informatiekanalen. Meer details zijn te vinden in hoofdstuk 6. Vooral de gemeente heeft hier een belangrijke taak naar haar inwoners toe. Om de monitoring efficiënt te laten verlopen is het immers belangrijk in elke gemeente een trekker aan te duiden, de adoptie peter/meter. De gemeente, eventueel geholpen door het regionaal landschap en LIKONA, duidt deze persoon aan en geeft zijn/haar coördinaten door aan de LIKONA-coördinator (zie adresgegevens in bijlage 3).

Opleiden

Soorten en leefgebieden inventariseren is niet altijd even eenvoudig. Daarom wordt er opleiding voorzien voor de gemeentelijke peter/meter en de vrijwilligers.

Heel wat organisaties bieden dergelijke cursussen aan (zie hoofdstuk 6). Specifiek voor de ijsvogel vermelden we de cursussen en uitstappen die door het regionaal landschap rond de geadopteerde soorten georganiseerd worden (zie hoofdstuk 6) en de uitstappen van de vogelwerkgroep van LIKONA.

De gemeente ondersteunt deze opleiding. Zij voorziet bijvoorbeeld vergaderruimte, organiseert de nodige postverzendingen, plaatst de aankondiging op de website en in het gemeentelijk infoblad of stelt haar kopieermachine en/of printers ter beschikking.

7.3.2 De eigenlijke inventarisatie

Opstart inventarisatie

Bij de start van elk nieuw seizoen neemt de LIKONA-coördinator contact op (eventueel via het regionaal landschap) met de gemeentelijke peter/meter en bezorgt hem/haar het nodige materiaal (zie 7.2). Kaarten en invulformulieren vind je op de bijgeleverde cd-rom. De gemeente kan haar infrastructuur ter beschikking stellen om deze af te printen. Indien kaarten aangepast moeten worden via een GIS-systeem (bv. inkleuren nieuwe telgebieden, leggen trajecten, etc.) dan kan hiervoor een beroep gedaan worden op de LIKONA-coördinator.

De gemeentelijke peter/meter wordt eveneens geïnformeerd waar en wanneer er geteld moet worden.

De peter/meter neemt vervolgens contact op met de vrijwilligers en verdeelt het werk.

Inventarisatie

De peter/meter houdt contact met de vrijwilligers en controleert of de vooropgestelde doelstellingen gehaald worden. Hij/zij speelt eventuele vragen door aan deskundigen zoals de specialisten van de vogelwerkgroep van LIKONA (contactgegevens in bijlage 3). Met vragen over stafkaarten en/of invulformulieren of het uitlenen van materiaal kan je bij het PNC terecht (contactgegevens in bijlage 3).

Iedere teller zorgt dat de volledig ingevulde formulieren en de stafkaarten bij de gemeentelijke peter/meter belanden. Als er een jaarlijkse terugkomdag georganiseerd wordt is dit het uitgelezen moment om al deze gegevens te verzamelen. De gemeentelijke peter/meter stuurt alle verwerkte gegevens door aan de LIKONA-coördinator (contactgegevens in bijlage 3).

Het is eveneens belangrijk de vrijwilligers regelmatig te informeren over de voortgang van het project. Dit kan o.a. op de gemeentelijke website, op de website van het regionaal landschap of op infoavonden georganiseerd door de gemeente of het regionaal landschap. Dit kan een jaarlijkse 'terugkomdag' voor de vrijwilligers worden waar de gemeente logistiek ondersteunt.

Verzamelen data

De gegevens worden door de vrijwilligers verzameld. Elke vrijwilliger zorgt er voor dat de bijgeleverde kaarten en invulformulieren volledig ingevuld worden.

Op het einde van het seizoen zorgt de gemeentelijke peter/meter ervoor dat alle formulieren aan de gemeente en aan de LIKONA-coördinator bezorgd worden. De LIKONA-coördinator neemt tijdig contact op met de peter/meter en/of de gemeente. Heel wat data gaan immers verloren omdat de gegevens niet tijdig of niet in de correcte vorm worden doorgegeven.

7.3.3 Naverwerking

Dataopslag en dataverwerking

Dit is specialistenwerk. Op het PNC worden de nodige databanken ontwikkeld waarin de gegevens opgeslagen kunnen worden. De data worden in deze databanken ingevoerd. Na een aantal jaren kan op basis van deze gegevens de trend van de geadopteerde soort worden bepaald. Deze trends geven dan aan in hoeverre de gestelde doelen bereikt werden en hoe effectief het gevoerde beheer was.

Terugkoppeling resultaten

Eens verwerkt moeten de resultaten teruggekoppeld worden naar de gemeenten en vrijwilligers. De LIKONA-coördinator bekijkt samen met het regionaal landschap hoe dit best georganiseerd kan worden (bv. lokale presentaties, presentaties op de LIKONA-contactdag, presentaties op Vlaamse studiedagen, presentatie op jaarlijkse terugkomdag). De gemeente kan hier logistieke steun geven en meehelpen bij het uitwerken van deze presentaties.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ijsvogel

ALKEN

8 Verdere acties

8 Verdere acties

8.1 Integraal waterproject

De ijsvogel heeft (zie ook hoofdstuk 2) behoefte aan kleine visjes, overhangende takken, steile broedwanden en helder water. Aan al deze elementen kan natuurlijk afzonderlijk gewerkt worden, zoals in hoofdstuk 5 aangegeven wordt.

Beter is het om alles als één geheel te zien. Een waterloop waarop de mens geen ingrepen uitgevoerd heeft, voldoet van nature aan de basisbehoeften van de ijsvogel. Een meanderende waterloop is een dynamisch systeem waarvan de buitenbochten afkalven. Hierdoor ontstaan er automatisch steile, onbegroeide oevers waarin de ijsvogel kan broeden. In binnenbochten stroomt het water trager en is het water minder diep door sedimentafzetting. Hier ontstaan rustige, met planten begroeide plekken waar vissen hun eitjes kunnen afzetten. Op onbeheerde oevers komen vanzelf struiken en planten die gedeelten van het water overschaduwden.

Door de aanwezigheid van veel variatie (snel stromend water en traag stromend water, diep en ondiep water, warmer want zonbeschenen water en frisser want beschaduwde water) is ook de biodiversiteit in dat water veel hoger. Bovendien bezit een natuurlijke waterloop een groot zelfzuiverend vermogen door de aanwezigheid van die grote variatie aan waterplanten, waterdierpjes en microscopisch klein waterleven. Het is van nature dus ook veel helderder. Vanzelfsprekend gaat dit alleen maar op als de waterloop niet te drastisch geruimd wordt zoals nu vaak het geval is. Ook lozingen kunnen een probleem zijn.

Een natuurlijk meanderende waterloop bezit ook een groter waterbergend vermogen. Zo kunnen piekdebieten beter opgevangen worden waardoor het waterpeil niet zo sterk stijgt en ijsvogelnesten minder risico lopen op overstroming.

Onder andere in het 'plan ijsvogel, natuurherstel van onze beken en valleien' (Vrancken, 1994) worden in deel vier heel wat structurele en andere maatregelen beschreven die via een integraal waterbeheer bijdragen tot het herstel van de leefgebieden van de ijsvogel.

In Vlaanderen werken de bekkensecretariaten aan (deel)bekkenplannen waarin integrale projecten opgenomen worden. De Herk, Mombeek en Kozenbeek behoren tot het Demerbekken. Contactgegevens van het Demerbekensecretariaat werden opgenomen in bijlage 3.

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ijsvogel

ALKEN

LITERATUURLIJST

Literatuurlijst

Afdeling Water van de administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer, 2003. Waterbeheer in beweging. De afdeling Water, pijler voor het integrale waterbeheer in Vlaanderen, 211 pp.

Colazzo, S. & D. Bauwens, 2003. Aanwijzen van prioritaire soorten voor het natuurbeleid in de provincie Limburg. Verslag van het Instituut voor Natuurbehoud 2003.5, Brussel, 195 pp.

De Bruyn, L., A. Anselin, D. Bauwens, S. Colazzo, D. Maes, G. Vermeersch & E. Kuijken, 2003. The Status of Biodiversity in Flanders, 10 years after Rio. Bulletin of the Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Biology 73: 37-47.

Devos, K., A. Anselin, G. Vermeersch, 2004. Een nieuwe Rode Lijst van de broedvogels in Vlaanderen (versie 2004). In: G. Vermeersch, A. Anselin, K. Devos, M. Herremans, J. Stevens, J. Gabriëls & B. Van Der Krieken, 2004. Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 23, Brussel, p 60-75.

Dochy, O., 2004. Inventarisatiemethode akkervogels. Experiment akkervogelbescherming West-Vlaanderen 2004 – 2006. Advies van het Instituut voor Natuurbehoud IN.A.2004.47. Brussel, 19 pp.

Gabriëls, J., 1985. Atlas van de broedvogels in Limburg. Een uitgave van de Belgische natuur- en vogelreservaten v.z.w. in samenwerking met het Isec, 724 pp.

Harder, J., 2004. IJsvogelwanden. Aanleg, controle en onderhoud. Landschap Noord-Holland, 12 pp.

Hustings, M.F.H., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam & M.J.S.M Reijnen, 1985. Vogelinventarisatie. Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels Zeist. Pudoc Wageningen, 495 pp.

Lemmens, T., 2007. Draagvlak voor soortbescherming bij de Limburgse gemeenten. Invloed van het project "Gemeenten adopteren Limburgse soorten". Thesis van de Wageningen Universiteit, Forest and Nature Conservation Policy Group, 104 pp.

Leysen, K. & J. Gabriëls, 2006. Cursus broedvogelinventarisatie. Cursus vogelwerkgroep LIKONA i.s.m. Natuurpunt Educatie, 17 pp.

Peeters, M., A. Franklin & J.L. Van Goethem, 2003. Biodiversity in Belgium. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussels, 416 pp.

Peeters, M., J.L. Van Goethem, A. Franklin, M. Schlessler & H. De Koeijer, 2004. Biodiversiteit in België. Een overzicht. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel, 20 pp.

Stevens, J., 2004. IJsvogel. In: G. Vermeersch, A. Anselin, K. Devos, M. Herremans, J. Stevens, J. Gabriëls & B. Van Der Krieken, 2004. Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 23, Brussel, 266-267 p.

van den Brand, S. & W. de Leeuw, 1992. De ijsvogel, een vliegend juweeltje. In: Natura – Jrg 89, nr 1, p 6 – 11.

van Dijk, A.J., 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken (handleiding Broedvogel Monitoring Project). SOVON, Beek-Ubbergen, 62 pp.

Vrancken, J., 1994. Het Plan ijsvogel: natuurherstel van onze beken en valleien. Regionaal Landschap Noord-Hageland, 60 pp.

Vermeersch, G. A. Anselin, K. Devos, M. Herremans, J. Stevens, J. Gabriëls & B. Van Der Krieken, 2004. Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 23, Brussel, 496 pp.

Internetreferenties

Europese verdragen: overzicht: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s15006.htm>

Verdrag van Bonn: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l28051.htm>

Verdrag van Bern: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l28050.htm>

Vogelrichtlijn: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31979L0409:NL:HTML>

Habitatrichtlijn: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:NL:HTML>

Natura2000: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l28076.htm>

6^{de} milieuactieprogramma van de Europese Gemeenschap:

<http://europa.eu/scadplus/leg/nl/lvb/l28176.htm>

C. Van Oosterhout, 2002: www.ijsvogels.nl

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Actieplan ijsvogel

ALKEN

BIJLAGEN

Bijlagen

Bijlage 1: gemeentelijke soortentabel van de gemeente Alken

In de eerste rij worden de Limburgse soorten die in de gemeente voorkomen vermeld. In de linkerkolom worden de criteria opgesomd en in de kolom daarnaast de maximum score die de soort voor dat criterium kan behalen. Onderaan staan de totale scores per soort. De ijsvogel haalde de hoogste score (30).

Alken			ijsvogel	glimworm
Aantal Limburgse soorten: 14				
	Klasse	Score		
Rol van de gemeente				
Beschermingsmaatregelen voor de soort kunnen in het gemeentelijk beleid gekaderd worden.	Er werden al initiatieven genomen	10	0	0
	Er zijn initiatieven gepland	5	5	0
Risicofactoren				
De soort is erg gevoelig voor menselijke verstoring.		-5	0	0
De kans dat de soort op korte termijn verdwijnt is groot (kleine populatie, geïsoleerde populatie, lage dispersiecapaciteit soort, oncontroleerbare externe factoren..).		-5	0	0
Voordelen van de soort				
# gemeenten waarin de soort voorkomt.	1	20	0	0
	2 - 5	10	0	0
	6-10	5	0	0
# prioritaire soorten in de gemeente (score > 0).	1 - 10	5	0	0
Indicator soort, tzt. maatregelen getroffen voor deze soort komen ook andere (prioritaire Limburgse) soorten ten goede.		5	5	0
Aaibare soort waarmee de gemeente zich kan identificeren (vermarktbaar).	Door de gemeente geprefereerde soort	10	10	0
	Voor de gemeente aanvaardbare soort	5	0	5
Draagvlak				
Bij het beheer van de soort kunnen meerdere doelgroepen betrokken worden.	>2 doelgroepen	10	10	0
	2 doelgroepen	5	0	5
SCORE			30	10

Andere Limburgse soorten die in Alken voorkomen: eikelmuis, geelgors, grauwe gors, veldleeuwerik, wielewaal, kamsalamander, dicht havikskruid, gevlekte orchis, grote ratelaar, hondsviooltje, kattendoorn.

Bijlage 2: overzicht van de soorten die in de verschillende Limburgse gemeenten geadopteerd werden

Gemeente	Soort	Engelse naam	Wetenschappelijke naam
Alken	ijsvogel	common kingfisher	<i>Alcedo atthis</i>
As	jeneverbes	common juniper	<i>Juniperus communis</i>
Beringen	watersnip	common snipe	<i>Gallinago gallinago</i>
Bilzen	dwergblauwtje	small blue	<i>Cupido minimus</i>
Bocholt	geelgors	yellowhammer	<i>Emberiza citrinella</i>
Borgloon	gulden sleutelbloem	cowslip	<i>Primula veris</i>
Bree	grauwe klauwier	red-backed shrike	<i>Lanius collurio</i>
Diepenbeek	boomkikker	common tree frog	<i>Hyla arborea</i>
Dilsen-Stokkem	zadelsprinkhaan	bushcricket	<i>Ephippiger ephippiger</i>
Genk	rugstreepad	natterjack toad	<i>Bufo calamita</i> <i>Epidalea calamita</i>
Gingelom	knautiabij	solitary mining bee	<i>Andrena hattorfiana</i>
Halen	gewone eikvaren	common polypody	<i>Polypodium vulgare</i>
Ham	variabele waterjuffer	variable damselfly	<i>Coenagrion pulchellum</i>
Hamont-Achel	heivlinder	grayling	<i>Hipparchia semele</i>
Hasselt	gierzwaluw	common swift	<i>Apus apus</i>
Hechtel-Eksel	nachtzwaluw	nightjar	<i>Caprimulgus europaeus</i>
Heers	ingekorven vleermuis	geoffroy's bat	<i>Myotis emarginatus</i>
Herk-de-Stad	grote modderkruiper	weatherfish	<i>Misgurnus fossilis</i>
Herstappe	kattendoorn	spiny restharrow	<i>Ononis spinosa</i>
Heusden-Zolder	kleine ijsvogelvlinder	white admiral	<i>Limenitis camilla</i>
Hoeselt	das	badger	<i>Meles meles</i>
Houthalen-Helchteren	wekkertje	common green grasshopper	<i>Omocestus viridulus</i>
Kinrooi	grote weerschijnvlinder	purple emperor	<i>Apatura iris</i>
Kortesseem	eikelmuis	garden dormouse	<i>Eliomys quercinus</i>
Lanaken	klaverblauwtje	mazarine blue	<i>Polyommatus semiargus</i>
Leopoldsburg	zwarte specht	black woodpecker	<i>Dryocopus martius</i>
Lommel	boomleeuwerik	woodlark	<i>Lulula arborea</i>
Lummen	huiszwaluw	house martin	<i>Delichon urbica</i>
Maaseik	bosbeekjuffer	beautiful demoiselle	<i>Calopteryx virgo</i>
Maasmechelen	roodborsttapuit	stonechat	<i>Saxicola torquata</i>
Meeuwen-Gruitrode	boskrekkel	wood cricket	<i>Nemobius sylvestris</i>
Neerpelt	wulp	curlew	<i>Numenius arquata</i>
Nieuwerkerken	kerkuil	barn owl	<i>Tyto alba</i>
Opglabbeek	vinpootsalamander	palmate newt	<i>Lissotriton helveticus</i>
Overpelt	groentje	green hairstreak	<i>Callophrys rubi</i>
Peer	knoflookpad	common spadefoot toad	<i>Pelobates fuscus</i>
Riemst	grauwe gors	corn bunting	<i>Emberiza calandra</i>
Sint-Truiden	veldleeuwerik	eurasian skylark	<i>Alauda arvensis</i>
Tessenderlo	gekraagde roodstaart	common redstart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>
Tongeren	steenuil	little owl	<i>Athene noctua</i>
Voeren	hazelmuis	common dormouse	<i>Muscardinus avellanarius</i>
Wellen	kamsalamander	warty newt, crested newt	<i>Triturus cristatus</i>
Zonhoven	roerdomp	great bittern	<i>Botaurus stellaris</i>
Zutendaal	veldparelmoervlinder	glanville fritillary	<i>Melitaea cinxia</i>

Bijlage 3: lijst met contactpersonen

Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren

Vorststraat 2, 3500 Hasselt

tel.: 011 31 38 98

e-mail: info@rlh.be

website: www.rlh.be

Inge Nevelsteen

Promotor GALS-project

e-mail: inge.nevelsteen@rlh.be

Joke Rymen

Promotor GALS-project

e-mail: joke.rymen@rlh.be

Martin Merken

Landschapsanimateur

e-mail: martin.merken@rlh.be

Tine Rijvers

Landschapsloket

e-mail: tine.rijvers@rlh.be

Katrien Monden

Coördinator project 'planten van hier'

e-mail: katrien.monden@rlh.be

Martijn Erkens

Bedrijfsplanner VLM voor RLH

Koningin Astridlaan 10, 3500 Hasselt

tel.: 011 29 87 55

e-mail: martijn.erkens@vlm.be

Regionaal Landschap Lage Kempen

Grote Baan 176, 3530 Houthalen-Helchteren

tel.: 011 78 52 59

e-mail: info@rllk.be

website: www.rllk.be

Regionaal Landschap Kempen en Maasland

Winterslagstraat 87, 3600 Genk

tel.: 089 32 28 10

e-mail: info@rlkm.be

website: www.rlkm.be

Provinciaal Natuurcentrum

Het Groene Huis

Domein Bokrijk, 3600 Genk

tel.: 011 26 54 50

e-mail: pnc@limburg.be

Peter Baert

Projectcoördinator GALS-project

tel.: 011 26 54 88

e-mail: pbaert@limburg.be

Luc Crèvecoeur

LIKONA-coördinator

tel.: 011 26 54 62

e-mail: lcrevecoeur@limburg.be

Johan Lambrix

MOS-coördinator

tel.: 011 26 54 59

e-mail: jlambrix@limburg.be

Gemeente Alken

Hoogdorpsstraat 38, 3570 Alken

tel.: 011 59 99 59

Natuurpunt Afdeling Alken

p.a. Peter Zimmerman

Meerdegatstraat 31, 3570 Alken

tel.: 0473 75 65 87

e-mail: peter.zimmerman@pandora.be

Natuurpunt Dienst Beheer

Thomas Impens

Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

tel.: 015 29 72 54

e-mail: thomas.impens@natuurpunt.be

Vogelwerkgroep LIKONA

p.a. Jan Gabriëls

Echellaan 12, 3740 Bilzen

tel.: 089 41 34 09

e-mail: gabrielsjan@telenet.be

Bekkensecretariaat Demerbekken

Bekkencoördinator

Jan Vanvelk

Waaistraat 1, 3000 Leuven

tel.: 016 21 12 46

e-mail: jan.vanvelk@lin.vlaanderen.be

Landschap Noord-Holland

Postbus 257, 1900 AG Castricum, Nederland

tel.: 0031 251 66 22 44

website: www.landschapnoordholland.nl

Postgiro: 263 53 73 (€ 4,5 vermelding ijsvogelhandleiding)

Bijlage 4: basistekst communicatie

Limburgse soorten ... een voorbeeldproject voor natuur in Europa!

Limburg is het meest bekend om haar "groene" imago. Niet onterecht. Meer dan veertig procent van de Vlaamse natuur komt immers nog in Limburg voor. Wat velen niet weten is dat heel wat zeldzame en bedreigde plant- en diersoorten dit groene Limburg als hun thuishaven kozen ... hopen om van hieruit te kunnen groeien.

De Limburgse situatie is heel erg vergelijkbaar met wat er op wereldvlak gebeurt: steeds meer plant- en diersoorten hebben een steeds kleinere oppervlakte om te leven. Nochtans levert deze biodiversiteit (geheel van planten en dieren en hun leefgebieden) al miljoenen jaren de mensen heel wat op: gezond voedsel, drinkbaar water, veilige thuishaven, bestrijding van ziektes, enz. Vandaar dat de Europese regeringsleiders het initiatief namen om de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen: het project kreeg de naam "Countdown 2010" en beoogt de achteruitgang van de biodiversiteit tegen te gaan tegen 2010. Iedereen wordt gevraagd om hieraan mee te werken... Hiervoor moet je in Limburg zijn natuurlijk! Al heel wat jaren wordt er pionierswerk geleverd door mensen met een hart voor natuur en nu is dat niet anders!

Om deze zeldzame en bedreigde soorten nieuwe kansen te geven nam het provinciebestuur van Limburg in samenwerking met de Limburgse regionale landschappen het initiatief om te starten met een uniek voorbeeldproject voor Europa: het project "Limburgse soorten".

Eén van de doelstellingen van het project Limburgse soorten is dat gemeentebesturen een zeldzame of bedreigde Limburgse soort "adopter" om er zorg voor te dragen, ... een soort van foster-parents-plan voor onze planten en dieren, zeg maar.

Het project Limburgse soorten wordt gefinancierd door de provincie Limburg met steun van Europa (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, EFRO). 5 mensen zetten de komende jaren hun beste beentje voor om dit project samen met alle partners tot een succes te brengen.

En de resultaten blijven niet uit: "alle vierenvestig Limburgse gemeenten" adopteerden reeds een Limburgse soort! Soorten zoals bv. de boomkikker, de modderkruiper, de nachtzwaluw, de das, enz. mogen allen stilletjes hopen op een betere toekomst. Dit is echt een opsteker!

Volgende stap is samen met de gemeentebesturen voor al deze soorten een actieplan op te stellen en samen met alle organisaties en mensen met een hart voor natuur stappen te zetten voor een aangename leefomgeving en een duurzame toekomst voor ons en de komende generaties!

Limburgse soorten, een voorbeeld voor Europa!

GEMEENTEN ADOPTEREN LIMBURGSE SOORTEN

Een initiatief van de provincie Limburg en de Limburgse regionale landschappen.
Project met de financiële steun van het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling. Doelstelling-2-programma Limburg 2000-2006 (projectnummer: 2.2.11./D2/1056).

PROJECTBUREAU

Els Peusens (promotor), Joep Fourneau (promotor), Inge Nevelsteen (promotor), Joke Rymen (promotor), Esengül Gölpek (administratieve medewerkster), Peter Baert (coördinator).

DAGELIJKS BESTUUR

Frank Smeets (gedeputeerde), Frank Vranken (kabinetsmedewerker), Johan Van den Broek (directeur MINA), Jan Stevens (diensthoofd PNC), Marcel Kerff (directeur Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren), Ilse Ideler (directeur Regionaal Landschap Lage Kempen), Ignace Schops (directeur Regionaal Landschap Kempen & Maasland), Luc Crèvecoeur (coördinator LIKONA), Niki Saenen (deskundige MINA), Peter Baert (coördinator GALS-project).

STUURGROEP

Raad van bestuur Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren, Raad van bestuur Regionaal Landschap Lage Kempen, Raad van bestuur Regionaal Landschap Kempen & Maasland. Dagelijks bestuur GALS-project.

BEGELEIDINGSCOMITÉ

Het dagelijks bestuur GALS-project, Tom Arnois (Universiteit Hasselt), Dirk Bauwens (INBO), Geert Beckers (Agentschap voor Natuur en Bos), Bert Berten (INBO + plantenwerkgroep, LIKONA), David Beyer (Limburgs Landschap vzw), Peter Engelen (voorzitter herpetologische werkgroep LIKONA), Jos Eykens (voorzitter vissenwerkgroep LIKONA), Jan Gabriëls (voorzitter vogelwerkgroep LIKONA), Dries Gorissen (Agentschap voor Natuur en Bos), Thomas Lemmens (Wageningen Universiteit), Benny Mathijs (Agentschap voor Natuur en Bos), Roger Nijssen (dassenwerkgroep LIKONA), Paula Ulenaers (Vlaamse Landmaatschappij), Tom Verschraegen (Agentschap voor Natuur en Bos), Nico Verwimp (Agentschap voor Natuur en Bos).



COLOFON

De deputatie van de Provincieraad van Limburg
Steve Stevaert, gouverneur-voorzitter,
Marc Vandeput, Sylvain Sleypen,
Gilbert Van Baelen, Frank Smeets, Hilde Claes,
Erika Thijs, gedeputeerden en Valère Cornelis,
wnd. provinciegriffier.

In samenwerking met:

Het Regionaal Landschap Haspengouw en
Voeren vzw en de gemeente Alken.

REDACTIE

Inge Nevelsteen

EINDREDACTIE

Peter Baert

TEKSTVERBETERING

Anny Anselin, Marcel Kerff, Jan Stevens

ADVIES

Acties: Bekkensecretariaat Demerbekken,
Armand Gos, Thomas Impens, Stefan Luyck,
Albert Put, Saar Monden, Els Verwimp,
Peter Zimmerman, RLH-team

Communicatie: RLH-team

Monitoring: Anny Anselin

Draagvlak: Thomas Lemmens

FOTO'S

Marcel Bex, Inge Nevelsteen, François Van
Bauwel (cover)

ORTHOFOOTO'S

Middenschalig, kleur, provincie Limburg- VLM/
OC en provincie Limburg, opname 2003 (AGIV)

BEELDBEWERKING EN LAY-OUT

Esengul Gölpek, Peter Baert

LOGO

Blikvoer

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Jan Stevens, Provinciaal Natuurcentrum,
Het Groene Huis, Domein Bokrijk, 3600 Genk

D/2007/5857/72

Gemeenten adopteren Limburgse soorten

Een initiatief van de Provincie Limburg en de Limburgse Regionale Landschappen
Project met de financiële steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO)